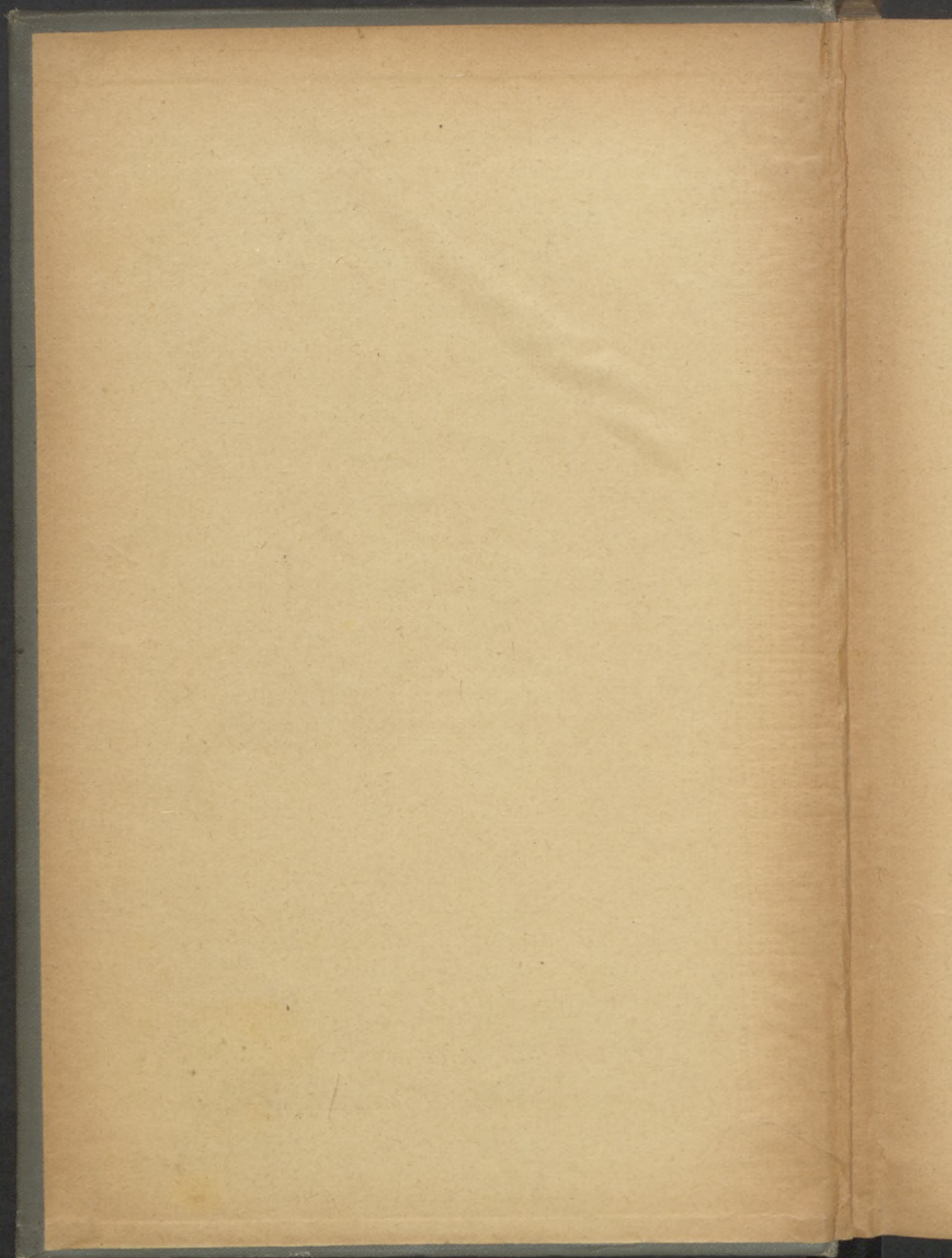
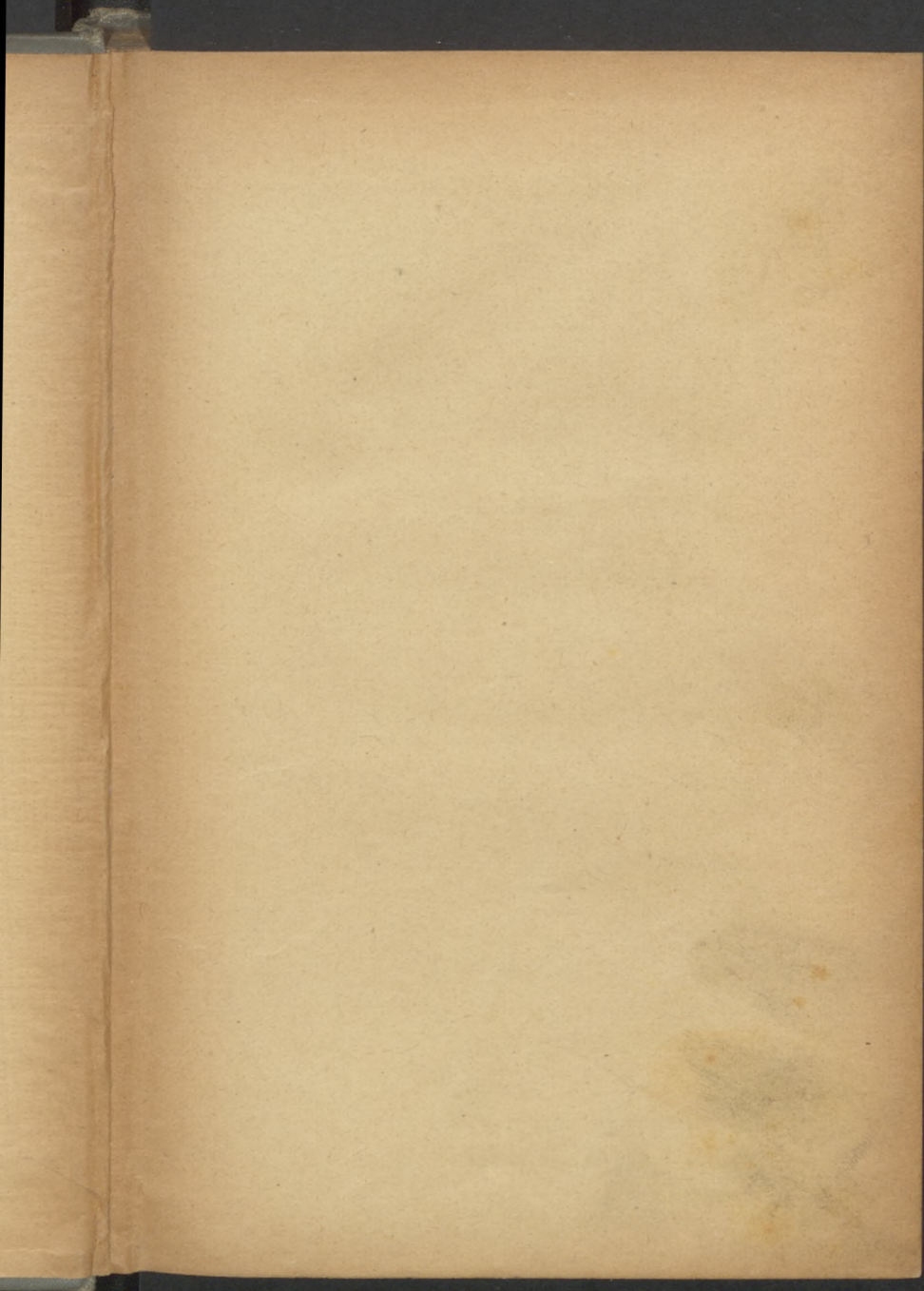

315.697 OSZK

A Magyar
Világirodalom
Könyvtára

K

AZ

ALAKOK
A
KÖDHOMÁLYBAN

IRTA

IFJ. HEGEDŰS SÁNDOR

BUDAPEST

AZ ATHENAEUM IROD. ÉS NYOMDAI R. T. KIADÁSA

A szerzőtől már megjelent :

Az óriások világa 1 frt.

315697

ORSZ. SZÉCHÉNYI-KÖNYVTÁR
B Növedéknapló
1958 év 10.511 sz.

Budapest. Az Athenaeum i. t. Könyvnyomdája.

ELŐSZÓ.

Ebből a kis tárczagyjteményből bizony a »Szürke könyvnek« kellett volna megszületnie. Hanem féltem, szinte megdöbbentem, hogy a »Sár emberek« ködös alakja untatni fogja az olvasókat. Aztán meg talán e szokatlan szín visszatetszést is keltene, nem pedig enyhe elnézést. Ez volt a döntő érv, a mely reám hatott s így a »ködös munkásvilág« alakjai közé belekevertem más tárgyú tárcza-levélkéket is.

Igy aztán a szín pitteresque-ebb, és mindenki talál benne valamit majd, a mi ellentámadó haragját énfelőlem elhárítja.

A »Sár emberek« pedig még várnak egy pár tiz évet, s talán egyszer valamikor megjelennek a nyilvánosság előtt. Ha esetleg a közöny visszaűzné a »Sár embereket« a ködhomályba: úgy is jól van;

mert hisz akkor még éretlenek arra, hogy a napfényen megjelenjenek.

Ezt a pár lapot előre küldöm, talán nem nagyon tépik meg őket s a szegény vértelen alakoknak megengedik, hogy úgy a mint előjöttek a ködből, — egy kis szárnypróbálgatás után, — ismét visszabukjanak a ködhomályba.

Budapest, 1899. október hó,

a Szerző.

já
koz
hog
göz
har
göz
mu
a j
göd
leh
sáb
pod
me
hor
hog
hör
H

ALAKOK A KÖDHOMÁLYBAN.

Erős köd volt a levegőben, mikor a víz partjához értem, hogy átszeljem a folyót. Jó ideig várok is kellett, míg a hajó nekiszánta magát, hogy keresztül törjön a ködtengeren. Sokat sipolt gőztorkából s koronkint meg-megkongatta a jelzőharangot is, hogy elriaszsa utja elől a hordozkodó gőzösöket. Nem kis küzdelembe került, míg azon a muszlinyszerű szinpad-függönyön keresztülkinlódott a jármű és a parti jelzők hívogató hangjaira bevergődött otthonába. Végre fészkében volt s fáradtan lehorgonyozta magát a kikötőhid öbölserű hajlásába; — egy erős ütődés árulta el, hogy megállapodott. Az egész embertömeg sietve lefutott széles melléről, a kocsik dübörgése beleveszett a köd-homályba, s a hajó, mintha szabadabban lélekenék, hogy leszedték róla a sokmázsás tömeg terhét, nem hörgött olyan süstörögve, mikor lélekeni kezdett,

hanem könnyedén pöfékelve lebegett fönt a víz tetején. Annál erősebben bűgött valami onnét a köd belsejéből, hová a kalapácsütések csattogása százával csalogatta a munkásforma embereket. A kolosszális épülő hid munkahelye volt ott, a köd sűrűjében, embermagas deszkakerítéssel körülvéve. Az én utam is arra vitt s e körülzárt birodalomba igyekeztem én is, hogy egy kissé szétnézzek ott, a külvilágtól olyan titokzatosan elzárt helyen. Nem sokáig váraкоztam, míg az irodaajtón át bebocsáttottak a munkatanya főépületébe, melyből kis vaslépcső vezetett le a hid partjához, ahol a munka szakadatlanul, lázas erővel folyt. Vezetőm egypárat lépegetett velem, aztán hirtelen eszébe jutott, hogy odafönt dolga van az anya-épületben és visszament a csigalépcsőn, engem meg magamra hagyott.

Ennek nagyon örültem, hisz nekem is csak az volt a vágyam, hogy hadd nézzek én körül itt, vezető nélkül, a magam szemével, majd felkutatom aztán én, amire nekem szükségem van. Csak lassan tudtam az állványok felé menni, mert a nedves föld mindegyre kicsuszott alólam. A szivárgó víz, mely a föld kérgére kiverődött, sikossá tette az utat s megnehezítette a pillérállvány megközelítését. Lassan azért kezdett kibontakozni a ködből ott előttem

a sz
ütés
jelez
a de
mint
hett
volt,
mely
De a
kész
bord
és ne
mány
képe
benn
dalor
tott

vask
alá.
pillé
tudt
kel
nak
kinl

a szerelőgépek összezsufolt nagy tömege. Kalapácsütések, gőz-sistergés, meg fel-felhangzó emberhangok jelezték, hogy mily lendülettel halad az építés. Már a deszkadobogóra értem, mely a munka-állványnak mintegy csapóhidul szolgált, mikor áttekintést nyerhettem a faalkotmány vázszerű szerkezetéről. Olyan volt, mintha egy hatalmas állat facsontváza volna, melyről a hus és bőr még fejlődésközben levedlett. De azért meglátszott méretein, hogy valami nagyra készült, valami különösre, mert szétágazó gerendabordái nagy területet elfoglaltak a maguk számára és nekem különös képnek tűnt föl ez a vázalkotmány, mintha egy nagyméretű dolognak lenne karczképe, majd meg valami szimbolizmusformát láttam benne, mintha ennek a rohamosan fejlődő társadalomnak homályosan, csak körvonalozva megalkott alakját igyekeznék feltüntetni...

Fölmentem a munkahidra és körüljártam a vaskos pillért, mely jó mélyen leverte lábait a víz alá. De különös volt, onnét az egyik, lassan sülyedő pillér mellől kis buborékok szálltak fölfelé; jól tudtam, hogy a levegő az, melyet gőztüdejű gépekkel a caisson alá préselnek, de azért mégis olyanak tetszett, mintha azoknak a mélyben dolgozó, kinlódó munkásoknak gyöngyözve hulló verejtéke

lenne, mely lassu bűgás kíséretében, szinte siró hangon, megkerülve az áttörhetetlen vasfalat és kőburát, először leszáll a mederfenék homokágyába és onnét a vizen át felsir a napvilágra. Pokoli munka is lehetett odalent, abban a koporsóforma szűk kalitban, melybe kétfedelű bejáraton lehet csak jutni egy kis csapóajtón át s aztán a mesterseges levegő nyomása alatt dolgozni, dolgozni folyton, szakadatlanul, idegbontó erővel, mert pihenni a víz ereje nem hagy időt, mert a legelső pihenőperczre feltör a víz az altalajból s visszaköveteli jogos birodalmát. A mitológiában voltak ilyen alakok, akik az elemekkel vívtak harczt, hogy egy talpalatnyi földet kivivjanak a maguk számára. S ezek a regebeli alakok most ismét előjöttek, lebujtak a hid lába alá, kiverték a vizet skatulyakoporsójukból és ástak, dolgoztak, mialatt folyton süppedtek lejobb és lejobb, a föld sárkérégébe, amint maguk alul kiszedték a földet. Fölöttük azalatt száz emberi kéz rakta a kőfalat a sülyedő kővállakra, hogy az soha föl ne emelkedjék többet a mély fenékről; egyik kő a másikat nyomta le, egyik gránit ráfeküdt a másikra, hogy a lassan alámerülő kötőmeg koronája fent lebeghessen a viz tetején. Az egyik pillér már készen állott, nem mozdult

meg
óriá
áll
S a
mun
gitá
elő,
a m
lepe
moz
neki
len.

köze
elta
kül
han
egy
érez
A y
tájá
bizi
Ért
kelt
az

meg, olyan volt kilátszó kőfeje, mint egy hatalmas óriás fog koronája. Csak a másik volt még fejlődő állapotban, csak az foglalkoztatta a munkásokat. S az a munkássereg abban a ködhomályban, amint munkába állva dolgozott s a homályos színü világitás muszlinfátyolán át csak hol egy erős kéz tört elő, majd egy kalapácsos kar nyult föl magasabbra a mozgó tömegből, olyan hatással volt, mintha egy lepedővel letakart tömegnek csak ki-kiemelkedő mozdulata volna az, mely félve, sejtetően árulja el nekünk azt az irtózatot, mely a még ismeretlen, láthatatlan alakokban lappangva él, uralkodik.

Közéjük mentem a munkásoknak, de ott a közelben nem látszott oly ijesztő az erejük, inkább eltagolódott, amint minden egyes kéz munkája különválva tünt elő. De azért a sulyos csapások hangja, melyek a sok kalapácsütésből összeforrtak egy hanggá, egy rázkódásforma ütéssé egyesülve, éreztették ott is a százkezü szörnyeteg jelenlétét. A vezetőmunkás felé mentem, ki a pillér középtáján dolgozott, elnéztem egy ideig izmos kezének biztos csapásait, majd beszélgetni kezdtem vele. Értelmes válaszokat adott, nemzetiségem is érdekelte... aztán eszébe jutott, hogy pár munkása van az én hazámból, de lent vannak a pokolkamrá-

ban. Érdeklődni kezdtem. »Nem találkozhatnék ve-
 lük?« ... »Majd mikor feljönnek és az új csapat
 száll alá.« Türelmetlenül váraкоztam egy jó darabig,
 az örökös zaj, pörölycsapás és a gépeknek szinte
 rámnehezülő ereje idegessé tett. Valami erős gőz-
 fütty hangzott, az egyik jelzőgépből tört elő. Erre
 a vezetőmunkás kalapácsütéssel kongatni kezdte a
 víz alá érő akna bejáratát s pár pillanat múlva
 onnét a talpam alul megjött a felelet, egy-két
 tompa, szinte rejtélyes, koppanó jel alakjában. A fel-
 váltás következett, az új munkaerő beállítása a
 szakadatlanul dolgozó masinába. Az akna kapuja
 kinyílt s mintha valami szellemidézés volna, először
 füst tört elő a nyílás kerek üregén, mely sziszegve
 rohant fel a magasba. Nem volt az füst, csak az
 összeszorított levegőnek kiszabadulása. Mikor a
 porszerű levegő eloszlott, akkor tűnedeztek elő az
 emberfejek; csaknem meztelenek voltak és teljesen
 kimerültek, még kint ült bőrük felületén az izzad-
 ság, mely kinos munkájuk közben kiverődött rajtuk.
 Amint kibujtak vaskoporsójukból, magukra kapdos-
 ták meleg ruhájukat, de azért csakugy remegtek,
 amint kiérve a nedves, ködös levegőre, fázni kezd-
 tek. Egyik elém jött, a vezető küldte; mikor magya-
 rul megszólalt, kezet fogtam vele. Jól esett neki,

mert beszédesebb lett és elmondta panaszát meg életét. Az egyik ujja hiányzott, érdeklődtem iránta, hogy hol vesztette el. Ugy mondta, pár hónapja csak, mikor az első pillért szerelték, a hajtószij elkapta és ronggyá tépte. Majdnem az egész keze odaveszett, de szerencsére a szij lecsuszott a keréksinről. Megkérdeztem, hogy csak egyedül van itten, nincs-e magyar társa. Elmondta, hogy hárman voltak, az egyik nem bírta a caisson-munkát, ez kiállt, a másikat azonban a sulykológép összetörte, az elpusztult. Nem sokáig maradt aztán még mellettem, kevés volt a pihenő ideje, szépen bucsut mondott és elballagott a többi munkás közé. S amint ott lassan távozott tőlem és beléveszett a ködhomályba, fájó érzés fogott el. Sajnáltam szegényt, nagyon sajnáltam, hisz az ő sorsa is csak az lesz, mint a társáé volt, ez a nagy masina egyszer szépen összeőrli, tönkreteszi. Pedig értelmes, jó feje volt, az alakja is szép, erős, de ez az óriás gép már kezdte... egyik ujja, meg egy csomó vére már ideveszett...

Ezalatt a munka tovább folyt, a pihent munkások sorra ereszkedtek le az akna mélyébe s mikor bent voltak a kamarafejben, vaskoporsójuk bádogtetejét rájuk csukták és azok a sűrű levegő-

ben leszálltak a vízfénékre. A czölöpöző-bakok sorfalat álltak a pillér-üreg körül a kosfejük erősen döngette a gerendafákat, azok is sülyedtek alá fokozatosan, épen úgy, mint az egész épülő pillér lassu tempóban lefelé ment. Fölötte és körötte ezalatt száz meg száz kéz tákolta a szerelőállványok gerendavázát, mely szélesen, ezer összefonódó karalaku fából csodaszerű nagyra készült. Erős hatással volt rám annak a rengeteg mozgó kéznek kalapácsapása, meg a kődöngető feszítővasak csattogása; talán sokat tett az is, hogy ez mind a ködből tört elő és láthatatlan alakoktól, csak körvonszerű emberektől származott, az a hatalmas, életerős zaj, melyet a gépek az ő erős tüdejükkel, teljes erővel igyekeztek segiteni, élesiteni. S a köd, mintha sűrűsödni kezdett volna, szinte nehéz szárnnyal ereszkedett alá, hogy ráüljön a kötömegekre, meg a pillér fején nyüzsgő emberekre. Hatalmasan beburkolta őket, nem tudtam kivenni alakjukat, már mikor visszaértem a parton álló szerelőgépek közé. Furcsa köd volt az, mely ott bennünket körülvelt, a víz felől jött, de rétegeket alkotott, a pillért egészen betakarta kövestül, munkásostul együtt, hanem a nagy szerelőállvány favázát látni engedte. S akkor, mikor így nem látszott a munkássereg, csak mun-

kái
ma
érez
a h
kép
küz
any
is b

kájuknak rázkódásszerű csapkodása, — a vázalkotmány meg egész nagyságában előttem állt, teljesen éreztem, hogy ez a vázszerkezet ott előttem ennek a hatalmas társadalomnak adja vissza épülő, fejlődő képét, amely szédítő gyorsan készül a rengeteg nép küzdő keze alatt, de ennek a csodaműnek építőanyagjába ragasztó, fentartó szerként a mi vérünk is behull...

A SÁREMBEREK.

Különös faja az embereknek az a szürke tömeg, amely élete egész folyamát az anyaföld sártalajába ékelődve éli le, a sárban, melyből született, melyben kaparászva, ásogatva lemorzsolja életét, hogy ismét visszabujjék a sártalajba. Más szekta ez, mint amely a mi szemhatárunk területén mozog. Ezek a szemhatár alatt vannak s így a mi világunkban nem jelennek meg sohasem, csak dobogásukat, melyet munkájuk hallat, meg jajgatásukat halljuk meg néha. S akkor csodálkozunk, honnét jön ez a hang, hisz olybá tetszik, mintha a lábunk alól szólna, onnét sirna elő. Ez a fájdalmas nyöszörgés, mely a szenny és a sár régióiból koronkint felferődik, a sáremberek hangja, melylyel elárulják, tudtul adják a világnak létezésüket, ismeretlen kinjaikat. S aztán ismét csönd lesz és az emberférgék ismét ásnak tovább s lassu kaparásukkal igyekeznek megmoz-

gatr
is n
ő sz
erej
lelk
még
ők a
rejte
az, n
vel

járó
be a
szer
volt
sége
egye
volt
olyk
a g
kép
föle
söte
kás
Füs

gatni lábunk alatt a föld kérgét, hogy egyszer ők is napfényre érjenek, levegőhöz jussanak. Pedig az ő szegény, vértelen agyvelejük nem bírja a levegő erejét, elkábulnak tőle, s mint a megbabonázott lelkek, részegen egymásra buknak, mert éretlenek még a levegőre. S mindig és mindenütt ott vannak ők a csatorna sikátorában épp úgy, mint a pincze rejtekében. Az ő különös, titokzatos, zárkózott voltak az, mely felizgatva idegeinket, a kíváncsiság ingerével csalogat maga felé az ő birodalmuk rejtekébe.

Az utcza szélén deszkadobogó volt a gyalogjáró s mögötte vagy tiz méter mély gödör mélyedt be a föld kérgébe, amint egy csapat emberkéz ütemszerű munkája fölfeszegette a talajt. Homályos este volt, olyan félhomályforma, mely úgy látszik, szükséges is ezeknek a sárebereknek. Az ő különös egyéniségüknek kiegészítője ez. Egy pár lámpajelző volt lerakva az ut szélére. Vérpíros siró szemeikkel olybá tűntek, mintha a pokol kapuját őriznék. Az a gödör fejnyílása volt, hol a lefutó deszkalépcső képezte a bejáratot. Fönt, a nagy gyomru gödör fölött, egy-két ivlámpa kóválygott, de nem birt a sötétben teljesen erőt venni, úgy hogy minden munkáscsoport mellé még egy-két fáklya is le volt tűzve. Füstölgő, lobogó fáklya, mely lobbanásszerű erejé-

vel néha-néha különös fényt vetett a görnyedő embercsoportra. Csákány és kapa, ezek voltak szerzésműveik, melyekkel zuhanásszerűen ostromolták a talaj kavicsos kérgét, melyet a lecsapódó esővíz a hordalék földdel egy sárrá varázsolt át. S ezek az ismeretlen, összeverődött emberek ezt a nyulós földet kaparták és hordták föl a gödör szélére. Kedvem támadt, hogy közelebbről megbámuljam ezeket a különös, félhomályos alakokat. A két piros lámpa mellett ráléptem a dobogó-hidra és a lépcső-alkotmányon aláakusztam a gödör birodalmába. Különös tartomány volt ez a nagy gödör, egészen más ország, mint az, mely oda fent él, az utcza színén, két emeletnyire az üreg mélyétől. Az emberek is mások benne, mint odafönt a kövezeten, homályosabbak, de érdekesebbek. A lépcső egy pihenőben ért véget, mely egy pallóutban folytatódott. Ez a kis mesgyeforma fadobogó már a sár-birodalomra volt ráfektetve, ez már a sáron nyugodott, ugyanazon a sártömegben, melyben az emberalakok dolgoztak. A fáklya erős füstöt vert fel néha, mely koromszerűen csapódott az embercsoportra, kik úgy tüntek fel, mintha összenőttek volna a sárral, melyben tipródtak. A sarok táján deszkából és léczből összeütve, valami menedék volt rögtönözve, az egész

pár
bori
fáva
isza
pihe
bujj
lenn
elny
elny
és t
hess
adot
ereje
jét,
volt
tart

juk
szin
muj

ott
dul
felé
erő

pár gerendából állott, melyre fődélképpen deszka-
borító volt huzva, az alja pedig kipallózva törmelék-
fával. Ezen a kis szigeten, — mert ilyen volt az
iszapos sárban — mint valami gubók, álomra térve
pihentek a munkások. Olyanok voltak, ott össze-
bujva, mintha nagyfejü hernyóférgeknek vázalakjai
lennének, amint magukat szürke terítőkbe pólyázva
elnyugodtak. Ez a pihenő had volt, mely a sáron
elnyujtózkodott, mialatt a többi ott köröttük gyurta
és tépte föl a sarat, hogy mind mélyebben süpped-
hessen be a föld mélyébe. A fáklya vörösés fényt
adott, amint a földbe szurva lobogva égett, a fény
ereje erősen kiszinezte a vezető munkás silhouette-
jét, amint egy kissé kilépett a munkássorból. Nem
volt rajta annyi sár, mint többi társán, de azért meg-
tartotta titokzatosságát, meglehetősen szűkszavu volt.

— Palotának készül; mi csak a sarat hord-
juk el, meg a köveket rakjuk le, addig, míg a föld-
szinre ér a ház alapja, — aztán elmegyünk új
munka után. Ez az életünk!

Ezzel ott hagyott és elment a sarok felé és
ott a gubókat költögetni kezdte. Azok lassan moz-
dultak meg, lassan másztak elő. Egyenest a fáklya
felé mentek s ott beálltak a sár közepébe, hogy új
erővel kapjanak munkába. Minden héten egyszer

szállnak fel a gödörmélyből, hogy eltűnjenek a lebu-
jokban, míg az új munkaidő el nem kezdődik. Az
a gödör az ő birodalmuk, annak határai között
laknak, dolgoznak, halálukat is ott lelik, talán ott
is születnek. Ez a sáremberek életrajza és környe-
zetük leírása; ez a sáremberek bevezetése a nagy
világba, a sárembereké, mint önálló fogalomé.

Mert meg kell különböztetni őket a gyárban
nyüzgő munkás néptől. Ezek magasabb rendbeli
élő lények, legalább két-három réteggel magasabb
társadalmi légkörben laknak, mint a sáremberek.
Ezek a legalsóbbak, ennél mélyebbre már menni a
társadalomban nem lehet, ez a fenéke már annak az
iszap meg a sárréteg, mely bármely országból folyik
is össze, nem zavarja fel egymást, mert színe, faja
ugyanaz, megkülönböztetni nem lehet. Ők egyik
minden nép társadalmában, ők a *Sáremberek*. És
különösen és meglepően, úgy amint a kozmopolita
magasrendű arisztokrácia minden népnél megérti
egymást, úgy ezek a penészforma alsórendű ember-
állatok is minden zökkenés nélkül egybefolyva,
egygyé lesznek. Tehát a két véghatár a kék vér és
a Sáremberek.

Az a gyenge lelkű *Kék vér* birodalom, eléggé
ismert tartomány, mindenki mohón fut most is arra

felé,
biro
a sá
ez u
saját
vegő
külö
ban,
lassa
az ő
lehá
állna
ber

hatá
feltü
mi u
törő
elre
emb
meg
dun

A f
pisz

felé, hogy őket megértse, utánozza, pedig légkörük, birodalmuk nem oly érdekes, mint az emberféregké, a sárembereké. Amaz unottan kihasznált terület, ez új különös tartomány, melynek önálló levegője, sajátos színe van. A sáremberek országa, beteg levegőjével, homályos szürkületyszerű színével; az új, különös világ, mely a földet turó gépek homályában, azoknak árnyéka alatt, született meg s most lassan, nagyon lassan fejlődik ki. De egyszer eljön az ő uralmuk ideje is, mikor ásót, kapát ragadva, lehányják magukról az őket elfedő réteget s oda állnak, szembe szállnak, az utca hosszát tipró embernéppel.

Akkor majd, mikor levetik magukról a szürke, határozatlan félhomályt, rettenetes alakban fognak feltünedezni abból az ismeretlen régióból, amelyet mi utczalakók nem ismerünk s amelylyel nem is törődünk. Ki bánja azt, hogy lába alatt mi van elrejtve a kövezet alatt, ki bánja azt, ha a sárban emberféreg vonaglanak! Csak mikor koronként megdagad a sár és felszínre csap, akkor iszonyodunk meg annak szokatlan, undorító hatalmától.

Jó ideig váraкоztam még a gödör-mélyben. A fáradt alakok elkullogtak a tanya felé. Szürke, piszkos papircsomókat kezdtek bontogatni s aztán

lassan rágicsálták estebédjüket. Kezüik sárrétege egybe vegyült az étel zsirjával és az elmaradhatlan sár táplálékukba is behatolt. Ezek az alakok át voltak itatva sárral, olyannyira, hogy még táplálékukban is megjelent az őket körülvevő föld. Éji tanyájuk, melyen a félhomályban meglapultak, csak olybá tünt, mint valami féregtanya, mely az anyaföldbe van rejtve. Az a csapat fáradt munkás hamar fészket rakott s mintha megdermedt volna, úgy összehuzódzott alvófélben.

Lábaik alájuk csusztak, szürke palástjuk rájuk borult, kezük fejük alatt feküdt, s olyanok voltak, mint egy nagyobb fajta sárbuczkó, föld-rög, mely épp egy arasznyira a gödör földből kiemelkedett. Szegény »Sáreberek«, senki sem törődik velük, a munkaadó is csak a vezetővel beszél, nekik maguknak szólni is csak ez uton lehet. Minden őket bántja, a leverődő eső vize, mely munkáikat megnehezíti, még a lobogva égő fáklyalángnak maró füstje is korom alakjában csapódik ó rájuk, hogy még szürkébbé tegye őket, még feketébbé, még jobban hasonlónvá az anyaföldhöz, melyből kiemelkedni nem tudnak. Szegény »Sáreberek.«

Egy darabig elnéztem még a földet ásó embernépet, meg az elnyugodott embervázakat, aztán

megf
Egy-
ban,
utca
letbe
rozat
rekne
kelle
berek
tudtu
távola
gása
vált
zavar
siró
pek
az ő
de az
ismer
zokog
onné
embe
az, n
kinja
Szeg
Ifj.

megfordultam, hogy elhagyjam a gödör fenekét. Egy-két emelőgép csikorogva fordult meg sarkaiban, amint a nehéz földsarat fölemelte, kidobta az utcaszinre. Minő éretlen föld volt az, még a szürkületben is meglátszott erőtlen színe, épp oly határozatlan volt, mint azoknak a lent küzködő embereknek körvonala. A piros szemű lámpaajtó mellett kellett elhaladnom; akkor nem láttam már az embereket, csak munkájuk zuhogása hallzott, amint tudtul adta, mit művelnek ott a föld alatt. Mikor távolabb értem a gödörbirodalomtól, a kapa zuhogása is tompulni kezdett, csak a gépek csikorgása vált élesebbé, amint kibontakozott a tompa hangzavarból. S ekkor különösnek tünt fel előttem az a siró hang, melyet a nehezen mozgó földkotrógépek hallattak; mintha az a csöndes jajgatás, mely az ő gépszerkezetükből előtör, nem az ő sirásuk, de azoknak a küzködő, névtelen embereknek, el nem ismert »sáremberek«-nek, kinjaikat takaró, elfojtott zokogása lenne. Valami csodálatos siró hang, mely onnét a föld alól száll föl, ahol azok az ismeretlen emberek laknak, akiknek nincs más hangjuk, csak az, mely zokogva tör elő a föld alól; csak az, mely kinjaikat elárulja. Szegény földalatti emberférgék! Szegény, halavány sáremberek!

A HIDEG VÁROS.

Körülbelül ugy tiz óra lehetett napnyugta után, mikor lementem a klub lépcsőjén, hogy fölkeressem az én emberemet, aki rám a hotel belső foyerjában várakozott. Nem volt közel a találkozási hely, jó utat kellett volna tennem, talán egy-két kilométer is lehetett az Avenue hossza, melyet be kellett járnom; de azért nem tértem be az utcasarkon, hogy egy-két házterülettel odább felkapjak a futkosó vonatra; gyalog indultam el.

Szép, holdvilágos este volt, a hold fehér képe az utóbbi hét alatt szép kerekre hizott ragyogó fényét is visszakarta s ugy látszik, boldog volt, hogy ott, az ég tetején, fenn trónolhatott, az ő ezüstpalástu köpenyében, mint valami számüzött, vicze-napkirály, aki elveszett birodalma körül bujdosik. Semmi kétség, szép volt ő felsége, ezüst színe pikkelyszerűen ragyogott, de azért hideg volt, kimé-

letlen
abban
volt b
dön j
is volt
nek,
hanem
elüzte
mig e
lotáiv
végig
kor a
a kóp
megtö
párká
fél-fél
hogy
lat fe
mellé
fényt,
melle
fényle
Mily
ünne
szinü

letlenül az. És csakugyan az ő fénylő sugarai, abban az ezüstburokban, hideg színűek voltak, nem volt bennük semmi melegsége a színnek, mely földön járó alattvalóiba egy kis életet önthetne. Nem is volt lüktető érverése ennek a nagy, széles Avenuenek, mely ellapulva belevész a Central-Parkba, hanem oly kihalt volt, mintha azok a hideg színek elüzték volna mindenkit a palotasor környékéről, míg egyedül nem maradt a holdkirály, az ő kőpalotáival, melyeket aztán az utca hosszán szeliden végig csókolgatott. És milyen hideg volt az is, mikor az a fehér holdsugár szeretetteljesen ráborult a kőpalotára. Pedig oly lágy akart lenni. Megmegtöredezett a kősarkokban, kikerülte az erősebb párkányokat, megkerülte a kiálló szobrokat s csak fél-félre simult mindegyiknek, mintha féltené őket, hogy letöredezzenek. Az utca hosszát nem faburkolat fedte, hanem merev kőkoczkák voltak egymás mellé rakva, melyek hidegen verték vissza a holdfényt, mely rájuk esett. Egy-egy lámpa maradt el mellettem, nem égett bennük láng, csak fehérén fénylett a villam fénye az üvegkörte burája alól. Mily különös volt. A mozdulatlan kőházak, melyek ünnepélyes nyugalommal, kőhidegen álltak, a hideg színű világításban. S onnét, az utca vége felől,

meg éledezni kezdett a száraz, hideg szél, mely végighordozkodott az egész kőbirodalmon. Egy hideg város, mely kőpalotáival a hold varázsa alatt megdermedve áll. De hisz ez a fiatal kőváros nem más, mint egy modern mezbe bujt ősrégi perui ember-tanya, melyet a benszülöttek nagy gonddal kifaragtak a szikla belsejében, belevésve a hegy alá királyi városukat. És csakugyan a régi századok tradícióján épült ez a gyönyörű, hideg város, mely kőből alkot házsorokat s a templom egész tornyát is sziklakőből vési ki olyan csucsszerűre. Nem volt fa az utcza hosszán, az nem is illett volna a millieube; hisz annak a zöldfejú fának mégis csak kering valami langyos vér, sejt ereiben. Az egyik czukorféher márványpalota előtt mégis volt valami csemete féle, letüzve a földbe; öten voltak, mind egyformák, de lombnélkül valók, élettelenek, ugy amint azt tőlük a környezet megkívánta.

Utczasarokhoz értem és benéztem a mellék-utcza mélyébe, mely a vége felé emelkedni kezdett és egyszerre csak, ott az emelkedés mögött elrejtözve, elcsapódott egy siető vonat kocsisora. Csak burokteteje látszott mindenik waggonnak, meg a lefüg-gönyözött lámpák halavány zöld sora, mely egy vonalba mosódva, mintegy félszemmel nézett ki lecsu-

kódó
simán
csak o
vissza
a kőb
résen,
fenma
sában
gépsze
hajtóe
a hide
sorok
hó ne
gos ég
fagy o
város
behat
elég l
semm

esopo
nézte
sütké
tam,
tük j

kódó, bágyadt zöldes szempillái alól. Nem zakatolt, simán ment; mikor a gép aczéllemeze felfénylett, csak olyan volt, mint egy hideg pánczélgyk, mely visszafojtott lélekzettel, nesztelenül iparkodik kijutni a kőbirodalomból és bujkálva fut ezen a keskeny résen, mely a házak között számára menekvő utnak fenmaradt. Szinte röpülve ment és mégis mozgásában nem látszott életerő, hanem egy tehetetlen gépszerkezet öntudatlan működése volt a kocsisor hajtóereje. Az ég burája szinte mélyedni látszott a hideg város fölött, amint kék kupolájából a csillag-sorok hidegen csillogni kezdtek. Szinte kár, hogy hó nem borította a házak karsu tetejét és a csillagos égből pedig, a hideg szél helyett, nem dermedtő fagy csapott alá, hogy még hidegebb lett volna a város képe, oly hideg, melynek ereje az agyvelőig behat és sirva fakasztja az embert. Hiszen azért elég hideg volt és a kőpaloták mögül sem csapott semmi meleg felém.

Két emberi alak jött szembe; valamelyik házoportból jöhettek ki, míg azt a pánczélos vasgyikot néztem, amely a töltés fala között a hold fényénél sűtkérezett. Mind közelebb jöttek, járásukról láttam, hogy fiatalok, szilhouette árnyékuk, mely előttük jár, elárulta, hogy nem egy nemből valók. De

nem mentek karonfogva azért, csak egymás mellett, hangjuk sem hallatszott; meglehetősen hidegek voltak egymáshoz, úgy látszik, a környezet erősen uralkodott rajtuk. A hideg elfojtotta szavukat, az árnyos kőházak meg kimértekké tették őket. Merev arcvonása volt mindkettőnek, a legény arcza éles szabású és sima volt, mint egy szoborfej; társnője meg nyugodt arcza s nagy szemei is csak úgy fénylettek, mint a berakott drágakődarabok. Csak egy ilyen hideg város szülhet ilyen erős alakokat, kik szoborszerűen mozognak a kőpaloták között. Elmentek, úgy, ahogy jöttek, ünnepélyes nyugalommal, kőkemény léptekkel. Nekem pár háztömböm volt már csak hátra, aztán elértem a hotelóriást, mely kupolafejét jó magasra feltartja az egész város fölél.

Bementem a foyerba, hová egy mozdulatlan arczu néger »Bell boy« nyitott ajtót s itt, a kőóriás belsejében, a csodaszerű márványfalak között hullámozott az embersereg; az estélyruhába bujt férfi-alakok, s színes selyembe öltözött büszke, szép nők. Milyen tündéri látványt nyujtottak, amint itt a tükör-teremben lassu, nyugodt léptekkel, hangtalan beszélgetéssel elvonultak, a mesebeli szalontermek felé, hol a keményfa-kereveteken beszélgetve, meglapultak. Gyönyörűek voltak, épp oly szépek, mint

az a
nekik,
latsz
ajak
barát
tem, l
márvá
vétlen
aztán
mond
van, a
hogy
csapó
letnyi
mely
levegő
meleg
semm
székre
az al
tam.
tem,
a szé
kőbir

az a környezet, mely keret gyanánt szolgált csak nekik, de épp oly hidegek is. Nevetésük nem hallatszott, csak egy-egy mosolygó ráncz mutatta az ajak körül, hogy boldogok. Valaki karon fogott; barátom volt, akire váraoztam. Panaszkodni kezdtem, hogy hideg van, olyan különös hideg, mely a márványfalak belsejéből jön elő lassan, szinte észrevétlenül és behatol az ember agyvelejéig. Mosolygott, aztán magával vitt a felhuzógépek felé, valamit mondott is, hogy az ebédlőbe megyünk, ott jó meleg van, aztán »cocktail« is van bőven, amely oly erős, hogy melegtől a szem üregéből könny fakad. Fölcsapódtunk a gépszerkezet segélyével úgy tiz emeletnyire, ott volt az étkezőhely, fönt a magasban, mely már kívül esik a város gőzköréből s a hideg levegőt onnét észak felől szembe kapja. Itt sem volt melegebb, egy cseppet sem volt az, de nem szóltam semmit, csak leültem az ablak mellé egy kis forgószékre, melyet a kiszolgáló néger ügyesen alámtolt.

Nem érdekelt semmi, amit élém tettek, csak az ablak redőnye után nyultam s lassan félrevontam. Ezzel aztán meg volt minden, amit még kerestem, látni akartam. A kőváros csoda látképe onnét a szédítő magasságból, honnét belátszik az egész kőbirodalom, egész a fehér fodros láthatárig, ahol

már a tengervíz van, mely a holddal most tartja ezüstlakodalmát. Az éjfélféle járó ünnepélyes csendben az üzletváros zaja ide, a lakóházak kőbirodalmára, csak úgy hallatszott, mint egy alvó ember szuszogása pihenése közben. Felséges látvány volt, tulvilági szép, egy modern kőkorszak a házépítés terén. És ami még ott alulról nézve hiányosnak tetszett, az innét felülről szemlélve előtérbe lépett. A háztetők fehérekké lettek a hold fényétől s oly fényeseknek látszottak, mintha gyenge hórég ülne rajtuk, vékonyan, szinte hártyszerűleg. Ez volt az utolsó kellék még, amit ez a hideg város nélkülözött s ezzel aztán teljes volt a felszerelése. Egy csodaszép embertanya, mely egy hideg planétán épült, merev kövekből van összerakva, melyek semmi meleget adni nem tudnak. Ha fény esik rájuk, az is hidegen hagyja őket és nem tudja felmelegíteni lakóikat sem, kik nyugodtan, merev arcvonásokkal, ahogy illik a kőváros fiaihoz, verőfényes meleg nélkül élnek át az életet.

Barátom észrevette csodálkozásomat s egy darabig hagyott, hogy elmerülve nézzem a csodaszép látványt. Aztán, úgy látszik, egy kissé türelmetlenkedni kezdett, mert megszólított, hogy min csodálkozom. Nem mondtam meg, amit magamban érez-

tem, csak
ahol ő t
ránk, ne
lenne, m
jön elő
gépszerk
ják a m
ágaiba;
egyenlőe
melyből
jut, hog

tömegbe
az egész
De ami
ez nagy
felmeleg

tem, csak sejtettem vele, mikor elárultam, hogy itt, ahol ő úgy ígérte, verőfényes meleg fog várakozni ránk, nekem úgy tetszik, mintha még hidegebb lenne, mint oda lent, ahol a fal márványkeretéből jön elő a kő hidege. Aztán magyarázni kezdte a gépszerkezeteket, melyek hihetetlen tömegben hajtják a meleget onnét a pincze legaljáról az épület ágaiba; az egész nagy, kőből épült házkolosszus egyenlően lesz fűtve oly tömegével a melegnek, melyből mindenkinek, aki az épületbe belép, bőven jut, hogy jól érezze magát.

— Ez az, amit mondani akarok, önök nagy tömegben állítják elő még a jóleső meleget is, aztán az egész közönségnek jut belőle sok, nagyon sok. De ami aztán egy-egy egyén számára visszamarad, ez nagyon kevés, nem elég arra, hogy tőle az ember felmelegedjék.

MADONNA ÉS A GYERMEKEK.

Végre újra napsugár van a házak között. A hétszámra tartó köd és hóförgeteg után elé került a napkirály, arany mosolyával. Jó ideig küzködött, míg erőt vett a lába alatt terjengő pára-tartományon, de úgy déltájra az övé lett a város birodalma. Verőfényes színével, egy fordulattal más képet adott az egész házhalmaznak, amint kilicizálta az utcza hosszán fészket rakott ködöt, a nedvességet pedig szépen fölítatta. A paloták ragyogni kezdtek s a petyhüdt, nedvességtől elázott idegekben egyszerre új erővel indult meg az élet, mely lüktetve sodorta életösztönre az óriás város emberlakóit. Egy kis ünnepélyre készültem; gyermekünnep volt, valami évforduló. Életösztönre kelve a melegítő naptól, gyorsan igyekeztem kitüzött czéлом felé. Olyan különös volt, amint a hóval takart házakra ragyogó kék égbolt borult, melyből sárga tüzfoltként égett ki a nap korongja. Az egyik a magas éjszakot ábrázolta,

fölötte
percz
csón e
salgót
minth
nének
zott. I
lépten
madár
gyerm
is; ez
a kis
derék
bolog
kik k
Az e
ököln
fölv
sereg
melle
menn
azok
üdes
muta
talma

fölötte pedig Itália verőfényes ege hajolt végig. Pár percz után elértem a házat s fölmentem a kőlépcsőn és várakoztam az ajtónyílásra. Belülről, a társalgóterem tájékáról, kiszűrődött a beszéd zaja, de mintha azok az emberi hangok kis madaraktól jönnének felém, az egész oly csicsergésszerűen hangzott. Mikor feltárult az ajtó és én a belső szobába léptem, akkor csakugyan azt hittem, hogy valami madárfészekbe csöppentem, amint a köröttem ugráló gyermeksereget megláttam. Lehetett vagy harmincz is; ez a sok gyermekfej, mely ott előttem billegett, a kis ladyk fehér öltönyükben övszalagokkal a deréktájon, mind megannyi kis királynék, amint bólogatva csevegtek a matrózbluzos fia-yankeekkel, kik körülrajongták kis fehérruhás baby hölgyeiket. Az egyik tánczra perdült, a másik sarkon követte ökölnyi párjával, míg aztán az egész gyermeksereg fölverődött, sorba lépett s mint egy kis madárhadsereg, lassu libegéssel, csicsergésszerű énekhangok mellett, körbemenve, pergett, forgott. Mennyi élet, mennyi báj! Mikor egy kerti park rügyezni kezd, azok a fehéredő kis virágbimbók képesek csak annyi üdeséget adni, mint a mennyit ez a gyermektábor mutatott. Kis beszélő bimbók voltak ezek, egy hatalmas, megelevenült virágfakadás!

A középre perdült az egyik, a többi fiók körbe fogta, énekhanggal megdalloolta s papírvirággal elhalmozta. Különösek voltak, mintha kis tündér-füzér volna az a gyermekcsereg, amint kéz a kézben, összefogva, ott előttem tánczra kelve, csicseregtek. Azt hittem, a levegőt is kicsérélték körülöttem, mintha az erős hideg fölengedett volna és most a tél közepén elérkezett a virágfakadás. Mennyi rügy és mennyi bimbó; egyik szőkefürtös kis fejecske, a másik csupa barna haj. Az utcán tanyázó napsugárnak verőfényes mosolya ott ül mindegyik gyermekarczon és pedig milyen erős ragyogással, mely átsugárzik a körülálló férfiakra s boldogító erejükkel tavaszias új erőt csempész be az élettől küzdőkbe. Ez egy kis sziget-oázis, kiszakítva az élet rideg valójából, itt előttünk életre kelt s rügyre fakadt, harmincz gyermekfejjel. Mindenki érezte azt a csodálatos erőt, melyet ez a gyermektömeg magában rejtve tartott s arczukra kiverődő mosolyukkal felénk küldött. Sohasem hittem, hogy ilyen varázsa van a gyermekeknek, mint mikor ez a pár tuzat gyermeklélek egyesülve énekhangjaiban, itt előttem megjelent. Erősebb volt, mint az a szenvedély, mely az utca hoszszán rohanva hajtja az embereket, mert annak csak ereje van, de ebben a

gyermek
hitani a
mosoly
emberar

V
felelgett
válva a
meghuz
messze,
gyermek
láthatni
fogom.
kezdett,
és távo
a rózsá
akkor,
az egy
hizelgő
tanyájú
melegé
rukra.
öröme
került
zével
mekfej

gyermeklélekben annyi báj volt, hogy el tudta pu-
hítani az erősebb szenvedélyt is és saját bájerejét,
mosoly alakjában, oda csalta, oda ültette minden
emberarczra, amely csak büvkörében helyet foglalt.

Valamit zenélni kezdtek, a gyermekhangok
felelgettek a muzsika dallamára. Egészen külön-
válva a csapattól, egy nagy fejű ingaóra mellett
meghúzódtam a félhomályban. Ugy éreztem, mintha
messze, nagyon messze volna tőlem az előttem játszó
gyermeksereg, valami távoli boldog szigeten, melyet
láthatni nekem is szabad lesz, de elérni sohasem
fogom. És amint az énekhang lassan szenderülni
kezdett, úgy tetszett nekem, mintha mind távolabb
és távolabb usznék el a boldog szigettől, melyben
a rózsabimbókat gyermekfejek alkotják. De éppen
akkor, mikor a zene is elhallgatott, odajött hozzám
az egyik fehérruhás kis leány, idegenszerű hangján
hizelgő szavakat mondott és visszahívott, odacsalt
tanyájukba, hogy megérezzem az ő parányi lelkük
melegét. Ott ültem közöttük és ráfigyeltem tábo-
rukra. Hogy a mese teljes legyen, a gyermeksereg
örömére, a hátsó szoba függönyajtaja mögül elé-
került egy füstös fejű talián, hogy csodamester ke-
zével büvös rejtélyeket mutasson. Az összes gyer-
mekfej arra felé fordult s az ünnepélyes csendből

csak a gyermeklelkek lehetszerü bámulata jelezte lelkük működését. Egy visszafojtott pillanat után fölszabadult csodálkozásuk kezdett lélekzetet venni, mialatt kis fejük oly csoda szépen mozgott, bólogatott. Szerettem volna lelkükkel vele élni, de nem voltam képes követni annak finom szerkezetét. Minő más az, mint egy kifejlett emberlélek, mennyivel filigránabb és mintha nebántsvirág szirmai lennének, olyannyira érzékenyek. Egy-egy elfojtott hang, mely a kis táborból fölszabadult, jelezte mindig, hogy mit éreznek, mit gondolnak. Tarka, virágos gondolatok lehettek azok, melyek ezekből a kis bimbófejekből eléjöttek; de mily mesebeli egyszerűek, mily üdék. Ugy éreztem, mintha a lelkem fájna, hogy ebbe a csodakertbe, ebbe a virágos gyermeklélek-birodalomba, én betekinteni jobban nem tudok. Hiába, ennek vége van, rám nézve örökre vége. Ez a birodalom rám nézve elveszett, elveszett az élet árján, mint egy tovasodort tutaj, egy csepp rózsalevéllal behintett uszó sziget. Még ott voltam közöttük, még ott kutattam lelküket, de én már elmaradtam tőlük. Lassan aztán a gyermekek is fölkerekedtek, s a tulszobában levő terített asztal mellé seregestül átvonultak. Ugy néztek ki, amint így tovahuztak, mintha csak egy raj fehér

szárny
mézha
nuk a
magu
tünk,
szőve
nem
rejtet
férfiak
közti
volt,
szó, a
élettö
felfog
latos
hegye
niség
mely
szinel
pergő
lyet
babé
adott
a na
beivó

szárnyu káposztás-lepke volna, amely mohón siet a mézharmatra. Mind eltűntek az ajtó mögött, utánuk a függöny szárnya becsapódott. Mi, felnőttek, magunkra maradtunk. Mily komoraknak tetszettünk, mint valami gyászos gyülekezet. Szót szóba szöve törtük meg a csendet, de a mi szavunknak nem volt meg az üdesége, mely egy sajátos levegőt rejtett a gyermekhangok zenéjében. Mind erős agyu férfiak voltak körülöttem, csak egy volt asszony köztünk, de annak agyveleje talán még fejlettebb volt, mint a többieké. Egy híres festőre került a szó, aki pár száz akvarell-képet alkotott a Megváltó élettörténetéből; valami különös szín, eredeti új felfogás vonult végig a sorozaton, melyből csodálatos módon váltak ki a vörösképű kopár sziklahegyek, meg a zöldkaftános farizeusok. Egy egyéniség hatalmas megnyilatkozása volt ez a képtömeg, mely óriási munka után megszületett. Micsoda új színek, minő különös légkör, szinte érezni lehet a pergő homokföldön a száraz, szikkadt levegőt, melyet a szomjas föld égetőn ver vissza. Ahol egy-két babérfa fölkapaszkodott, az is olyan száraz, tar képet adott, mintha a fa életnedvét felszívta volna magába a nap ereje. Itt-ott egy-két sekély folyóvíz, mely beivódni látszik a homokföldbe. Mindenki kiválasz-

totta kedvencz képét a sorozatból s fölbonczolta a művészetet, mely benne rejlett. Én bevallottam, hogy egymás mellett láttam kettőt, amely üdeségével megragadott: »Jézus és a serdülők« és »Madonna és a gyermekek«. Ha nem csalódom, ez volt a képek alá írva. Csodálkozva néztek rám, mintha megütözttek volna, hogy a két legegyszerűbbre vetettem szemet, melyben semmi sem volt az erőszakos színek közül. Megadtam nekik a feleletet, úgy, ahogy én képzeltem el magamnak a képeket. »Lássák, abban az egyszerűségben és a lehajló gyermekfejek bólogató fürteiben, melyek fölött szent, ünnepélyes csendben fent trónol Jézus és Madonna alakja, észrevétlenül vissza volt adva a gyermeklelkek üde világa. Ebben a sima szinsorozatban megvan, benne ül a gyermeklélek levegője, ugyanaz a levegő, mely még az imént, mikor ők itt gögicselve dudolgattak, körülfogott bennünket s egész fiatal üdeségével felénk csapott. Mi akkor mosolyogtunk és különös boldogoknak éreztük magunkat, de az nem volt más, mint a gyermekvilág levegője, mely ebből a sok ártatlan lélekből felénk szállt.« Egy darabig védtem álláspontomat még; aztán átadtam a szót társamnak, ki hosszúra nyujtva lábait, egy karoszékekben kényelmesen heverészett. Valami üzletről

kezdtek
méretel
uj irán
különös
később
Bizony
néztem
mekser
vonva a
gyerme
tosan, c
illusztr
akar le
gyerme
gel. Az
egész t
s a gye
ő kis k
mire a
szelid k
kat, gy
ajak s
szerü v
felé sz
rózsás

kezdték beszélgetni, mely erős lendülettel, nagy méretekkel indult, hogy csakhamar érvényre kapva, új irányba utat törjön. Egy ideig elhallgattam őket, különösen érdekes volt, amit így elbeszéltek s csak később vettem észre, hogy asszonytársunk elhagyott. Bizonyos nyugtalanság vett rajtam erőt, vágyakozva néztem az ajtófüggöny felé, mely mögött a gyermeksereg táborozott. Elhagytam társaimat és félrevonva a redőnyöket, bekémleltem a kis szobába a gyermekek közé. És ekkor megdöbbenve, csodálatosan, ott láttam magam előtt Tissot híres képét, illusztrálva élő alakokkal. Azt hittem, valami életkép akar lenni, mely a francia művész »A madonna és a gyermekek« képét eleveníti meg, bámulatos ügyességgel. Azonban nem volt abban semmi mesterség, az egész tiszta, természetes volt. Az ünnepnek vége volt s a gyermekek körülrajongták jótevő asszonyukat. Az ő kis kezeiket felé nyujtották s ő lehajolt közéjük, mire az egész fürtösfejű angyalsereg közre fogta s szelid kezének simításaiért az ő jóltevő nagyasszonyukat, gyermeklelkük teljes erejével ez a sok kis piros ajak sűrű csókkal elhalmozta. Csevegésük háladal-szerű volt, mely mind a »Madonna« mosolygó alakja felé szállt. Mily szép, fölemelő volt, amint a piros, rózsás fejre a kis bimbók ráborultak.

A TŰZ KÖRÜL.

Minő kicsiny ez a kontinens, hisz alig fut pár tiz órát a gyorsvonat s máris rászalad arra a deszkadobogós hidra, melynek vastag gerenda lábai már a tengervizbe érnek.

Olyan sötét volt, mikor angol földre érve, befutott a vonat a kupolafejű pályaházba, — mely vas lábakon guggol a világváros közepén, — hogy kis tolvajlámpással szedtük elő a ládákat, míg felkutattuk tulajdonunkat, a pakkos kocsi belsejében. Még alaposan aludt a város és a napnak semmi életjele sem volt, pedig az órája eljött, hogy felébredjen. Azt hiszem késett is, aztán meg utját állta valami, talán a sárga köd, mely a város fölött összefoltozta magát.

Éppen hogy szobát kaptam — a szálloda leg-tetején s mikor kinyitották számomra és megláttam a plafond lehajló oldalait, amelyet már a tető lapi-

tott b
végtel
énekel

mire f
az utc
beteg
egy p
asztán
sokkal

léksze
a kan
lett ü
üszkö

a mél
tisztán
hangu
ben l
gitani
körül.
kieme
paráz
szétes

tott be, Jerome K. Jerome jutott eszembe az ő végtelenül finom lelkével, mikor az »attick«-ot megénekelte.

Alattam erősen zakatolt a város érverése, mire felébredtem, minden élt, minden megmozdult az utca hosszán, csak a szenvedő nap nem tudott beteg színéből életerőre kapni. És nem is éledt föl egy perczre sem, úgy tengődte át a nap hosszát, aztán hogy mikor ment el, azt nem tudom, mert sokkal sötétebb este sem lett.

Nem tudom mi történt aztán, csak arra emlékszem jól, mikor az est végen hárman körülültük a kandalló tüzét, ők ketten voltak és egymás mellett ültek, én meg egy bőrszékből néztem az égő üszköket.

A tűz mellett, a kandalló két oldalán, volt a mélyre érő ablaktábla, melyen át az utca képe tisztán látszott, csak a zaj tompult el s olvadt egyhangu bugássá egybe. — Az egyik üszök erősebben lobogott, de csak az üstöke égett, szinte világitani kezdett, amint lobogva lángolt, ott a tarkója körül. Egyszerre mind azt néztük, amint lüktetően kiemelkedett az üszök lángja a szendergő szénparászból. Nagyokat lobbant párszor még, aztán szétesett és hamu lett belőle, nem égett, nem izott,

tűz vérét fölélte — elmult. Az egyik azt mondta: »Bolondos egy láng volt!« »Mintha valamit akart volna, de ereje elhagyta!«

A szénparázs tovább izzott, egyformán és ragyogó pirossággal cinikusan sütött felénk. Semmi erősebb életjelt nem adott, csak szokott lassuságával égett és élt tovább. Mennyi önuralma volt ennek a szénparásznak, hisz ennek a bolondos lobogó üszöknek csapdosó lángja sem tudta lüktetőbb életre kelteni. Egyet sem lobbant, még füstöt sem vert föl, simán izzott és jóleső meleget adott.

Az utczára esett tekintetünk, hol pöfögő motor-kocsik futkároztak a kis, karesu dereku cab-ek között. Milyen szép látvány volt a tűz mellől elnézni az utca hosszát, amely egy tömegben mozgott és mintha a föld futna a sokaság alatt, oly gyorsan változott. Azt hittem, egy obszervatóriumban vagyunk, ahol két üvegtáblát vágtak az oldalfalon, melyből visszalátni a föld kérgére. S az üvegtáblák azok, melyek nagyító erejükkel közelünkbe hozzák az emberalakokat, meg azt a sok lófejet, amely a kocsitetőik közül előtűnik. Néha kedvet éreztem, hogy lemenjek közéjük és vele menjek az ember-tömeggel, mely folytonosan vonult az ablaktáblák előtt, ott az utca földjén.

Eg
mosolyog
arra gon
két üveg
minden;
nem tud
igy pislo
az ablak
itt most
Az
a nehézk
tömegben
beszélget
addig, m
elhalván
ugy, mir
elfojtja.
és egyszer
A borsz
kényelme
köpönyeg
Egy kis
kissé hi
valamive
a rideg

Egyikünk azt mondta, hogy szép az élet. Én mosolyogni kezdtem, de nem szóltam semmit, csak arra gondoltam, ha valaki hirtelen leszedné ezt a két üveg táblát innét előlünk, milyen mássá lenne minden; a tűz lehet, hogy lobogni kezdene, de azért nem tudná megőrizni azt a jóleső meleget, melyet így pislogva ránk sugároz. Az épp úgy elpárologna az ablakrésen, mint a mi hangulatunk, mely minket itt most egybetart.

Az utcán ritkulni kezdtek az emberek, csak a nehézkes omnibuszok jöttek folyton, ép oly nagy tömegben, mintha csak déltájában lennének. Sokat beszélgettünk még és jó ideig együtt voltunk, egész addig, míg a tűzparázs színe fakulni kezdett, aztán elhalványult és hamu ült az izzó tüszemre, csakugy, mint egy szürke hályog, mely a szem fényét elfojtja. Aztán magamra maradtam a kandalló előtt és egyszerre alkalmatlannak találtam a koromszagot. A borszék fatámlája is vágni kezdett, nem volt kényelmes helyem, fölkeltem, magamra szedtem a köpönyeget és lementem a lépcsőn az utczaszinre. Egy kissé nedves volt azt mindjárt éreztem, egy kissé hideg is volt, de azért elég jó volt, talán valamivel még jobb, mint ott a kialudt tűz mellett, a rideg egyedüllétben. Egy pár utczasarkot jobbra

mentem, míg az út színe lejteni kezdett és levezetett a folyóvíz felé. A víz színe ugyan nem látszott, mert arra letelepedett a köd, hanem az a nedves hideg, meg az az erős vizszag elárulta, hogy ott a korlát mögött, az öreg Thames-e folyik. Én nem tudom, John Bull-ék hogy hívják a folyót még, nekem a szürke folyó ez, mely a szürke ködből jön, keresztültör a szürke városóriáson és ott, ahol a tengert eléri, a csatorna víze is egy jó darabon szürke lesz.

Emberek lehettek a vizszinén, mert beszélgetéseket hallottam, egy kissé halványult is a köd egy sárga fény körül, úgy látszik csákyások lehettek s a vizen állomásoztak. Ők is esti beszélgetésüknél voltak, ott a lámpafény körül. Alakjukat nem láttam, csak hangjuk jutott el hozzám. És a nedves ködből, onnét a kis sárga fényű lámpa mellől, egyszerre titokzatosan megszólalt a skót dudasip és fel-felsírt egy jó darabig, néha mintha elcsuklott volna, de aztán újra csak felujult siró hangja, mint egy panaszos hang, mely szomorúan, mélabusan szól, abból a semmiségből, abból a szertefoszló szürke ködből. Nem volt többé lámpafény, az kialudt vagy talán a köd nyelte el, a duda-sip zokogó hangja is elhalt, talán azt is megtartotta

magának a köd. Köröttem mindenütt sűrűbb lett a sötétség és láthatárom szürkülni kezdett, végül alig terjedt pár méternyire. Botorkálni kezdtem hazafelé, egy silhouette-alak került még elém, valami munkásforma vagy ujsághordó ficzkó, egy pennyre volt szüksége, egy pennyre csak s akkor egy hordóban éjjeli tanyát kap. Micsoda Dickens-alak volt. A ködből jött ki, megkapta, amit kért, nem szólt semmit rá, csak visszament a ködbe, az az ő birodalma, mely megőrzi az ő titokzatos voltát, névtelen egyéniségét.

Egy korcsma előtt mentem még el, mely az utca alatt ütött tanyát és beér a kocsit közepéig. Üveg-födél van rátéve, azon át csak a világosság jön föl, de ha az ember az ajtóig fárad, onnét belátni a korcsma mélyébe. Ott aztán a ködös gözben, ott ülnek számtalan számban ezek a névtelen alakok, melyek mindig a föld alatt tanyáznak, ott dolgoznak, ott isznak, ott élnek és annyian vannak és erejük már szinte oly nagy, hogy ha összefogódznának mindannyian, úgy együttesen, vállvetve, onnét alulról azt a felső földkérget levegőbe dobva, játszva összerombolhatnák. Egy íróbarátom jutott eszembe, aki a kötőrők közt kabinetalakokat talált tolla számára. Sokat gondolkoztam azon, ha

ő az ő szemével betekintene egy ilyen korcsmatanyába, micsoda hatalmas alakokat tudna abból a ködös ismeretlenből napfényre hozni.

Haza mentem, vissza a hotelbe, fölmentem a lépcsőfokokon, egész föl, ahol a szobám volt. Mikor egyedül voltam a kis szobában, melynek plafondját alacsonyra benyomja a tető, éreztem, hogy Jerome K. Jerome hatása erőt vesz rajtam, éreztem, hogy ez a kis szoba az ő birodalmához tartozik. S mint-hogy nem volt senki, akitől bucsut vegyek, azért hát csak azt mondtam, mikor takaróm alá bujtam: Jó éjt Jerome, jó éjt!

GYERMEK-MESE.

Mindig szerettem Andersent; jól emlékszem, mikor gyermekfővel olvasgatni kezdtem, annyira magával ragadott, hogy estszürkülettel szinte vártam a magányos szobában, hogy amint a hold korongja a ház tetejéhez ér, akkor megmozdulnak körülöttem a kis bronzszobrok, meg a porcellánbabák, csakugy, mint abban a kis mesekönyvben, mely oly messzeföldről nekem oly csodás dolgokat beszélt. De sohasem mozgott meg egy alak sem, pedig sokszor feljött a hold, be-benézett a gyermek-szobába, rásütött a szobrocskákra, de azokba életet önteni nem tudott. Talán azok az alakok voltak ügyetlenek, vagy a holdnak nincsen elég ereje nálunk — ezt nem tudom; de arra jól emlékszem, hogy a hold nekem adós maradt egy egész gyermekélet ábrándjaival. Most már ha feljön, nem gerjeszt bennem oly titkos reményeket, Andersen

könyvét régen kiejtettem a kezemből, az elment oda, hol a fakatonák, meg a réztrombiták nyugosznak, valahol messze-messze, én nem tudom hol, sok év eltakarja azt a lomtárba már. Sohasem hittem volna, hogy valaha még legyen hatása rám a holdnak, de úgy esett, hogy épen holdtölte volt, mikor egy csapásra feléledt bennem egy oly gyermekézés, mely a dán meséket erősen visszahívta fáradt agyvelőmbé.

Ősz derekán történt, mikor még a nyaralóban laktunk, hogy est beállta után egy kis sétát tettem azon a széles uton, mely a hegytetőről kanyarogva, lefut a városba. Tagadhatatlanul szép látvány volt előttem, mikor leültem arra a kis kerti padra, mely az ut szélén térdig be volt ásva az ut-töltésbe. Lenn a város helyén felfénylettek a lámpasorok s a várhely part oldala, mint egy fej gyémántkoronával csillogva feltolta fejét. A sok sárga-fehér fény között egy-egy piros lámpa is sirni kezdett s a város tejszerű ködjéből koronkint felcsapott a villámfény, amit a futkosó koci felvert futása közben. Olyan zöld színe volt ennek a fénynek, hogy mikor néha szikrázva serczegni kezdett, olybá tetszett, mint egy nagy szentjános-bogár, mely a város közepén erősen felveri sajátos színét.

A hidlámpák egy vonalba estek és ott a vasuti töltésnél komor sötétségbe halaványultak el. Érdekes volt, amint a Gellért tövétől az új utvonalon kiviláglott, mely a hid fejétől elhúzódott addig, míg egybeolvadt a tarka tüzi váltó lámpáival, melyek az állomásnál megtarkították a pályatestet. Soká, nagyon soká néztem ezt a látványt, mikor egyszer csak arra lettem figyelmes, hogy ott a Váczi-körút mögött fölverődik egy kup alakú tűz, mely aztán lassan fölfelé fut és kigömbölyül. A hold volt, mely a házsorok mögül került elő, hogy megkezdje légi utját. Mily csodás vörös volt, azon a városi világos-fehér ködön úgy keresztül égett, mint egy kemence-ajtó, mely erősen izzani kezd; oly vörös volt, mint egy ciklopsz-szem, melyet befut a vér és fénye elhomályosodik.

Fénye nem is volt, csak bámult a városra és tétován kóválygott, nagy, pufók képével, míg le nem rázta magáról azt a ködöt, mely ott körülfogta a gyermek régiókban. Hogy kinyílt egyszerre a szeme, mikor a tornyok tetejére ért, színét teljesen levedlette és csak olyan lett arcza, mint az a fehér fény, mely onnét a város felől, a hegyek felé nézett.

Fénye nem is volt, csak bámult a városra és tétován kóválygott, nagy, pufók képével, míg le nem

rázta magáról azt a ködöt, mely ott körülfogta a gyermek régiókban. Hogy kinyílt egyszerre a szeme, mikor a tornyok tetejére ért, színét teljesen levedlette és csak olyan lett arca, mint az a fehér fény, mely onnét a város felől a hegyek felé nézett.

Szép volt a völgy, tündéri szép, egy uj álom, egy mozdulatlan tündér-tájkép. Pusztaság volt mindenütt köröttem, az ut néptelen volt s csak a város bűgött, mint egy nagy állat, mely nehezen lélekezik. Valóban Andersen városai voltak ilyenek a mesekönyvben: fehérek és hidegek.

Az uton valami megmozdult, lábdobogást hallottam; onnét az ut végétől közeledett valaki felém. S most csakugyan azt hittem, ez valami anderseni alak, talán éppen ő a kéményseprő, vagy a másik...

Mikor közelembre ért, elém állt és megszólított. A levélhordó volt. Röviden beszélt, hogy sok dolga volt s csak most hozhatta el számomra a leveleket. Aztán ahogy jött, úgy távozott.

Különösen éreztem magamat és a levelekre nem is törődtem, zsebre tettem őket és élveztem tovább az estét. Mikor jó későn szobámba tértem és ajtó-ablakot zárogatni kezdtem, jutott újra eszembe, hogy levelet kaptam, gyertyát gyujtottam, aztán a

gyertya meg a holdfény nyújtott elég világosságot nekem, hogy meglássam, amit kívántam.

Mind a kettő gyermekírás volt, egyiket a közel vidékről kaptam, a másik azonban messze földről jött, messze túl az oczeánról. S akkor vettem csak észre, hogy ezek az én kis barátjaim, akiknek küldtem egy kis czukorsüteményt, hogy a nyarat megédesítsem; s most köszönik meg a megemlékezést.

És itt kiesik kezemből a toll, így én írni sohasem fogok tudni, azért mind a két levelet csak ide teszem önök elé.

A magyar gyerek levele:

»Kedves bátyám! Megkaptam a süteményt, nagyon köszönöm, nagy örömet okoztál velem. Mikor jössz el, már nagyon várlak. Egész nap játszom, meg a csikókat nézem. A Pajték csikója igen okos, mindég jön czukorért, mikor meglát. De a többi nagyon rossz. Mindig ugrálnak, egyik olyan nagyot ugrott, mint a pajta. A Ferkó gyerek meg akkorát, mint a cselédházak. Holnap vendégek jönnek, katonák, a Srumm bácsi is eljön, gyere te is el. Ölel szerető öcséd

Miklós.«

Az amerikai gyerek levele:

»Kedves barátom!

Nagyon köszönöm az ön megemlékezését, mely tegnap érkezett, az apám a hajóra küldött érte és este meghozta. Nagyon friss és jó. Ha ön eljön, az édes czukorért édes csókot fogok adni. A házunkból igen szép kilátás van az öbölre, hadihajók uszkálnak előttünk, ha siet, még itt találja maga is őket. Az én Russel nagybátyám nemsokára haza jön a háboruból s akkor mind együtt leszünk. Üdvözlí az ön hű kis barátja

Dorothy«.

A két levél a kezemben volt, mikor feltekinttem s az ablakon át épp a holdba láttam. Ravaszul mosolygott a vén gyerek s én úgy éreztem magamat, azzal a két kis darab papírral ott a kezemben, mintha Andersen mesekönyvének két lapját tartanám ujjaim között, mely a rég mult időkből számomra még fenmaradt.

MESE-LÉNYEK.

— Egy amerikai társaságban. —

A gyertyák égő fejét körülfutó pirosas fényfógo rózsaszínü ködben verte le a világító fényt az asztalt habfehéren betakaró terítőre! Kis karcsu üveg pohárkákból szegfü-virágok nyultak fel, s a finom edények közé, melyek a teritőn puhán süppedtek be, egy-egy nagy fejü rózsavirág is volt hullatva. Az egész oly ragyogó képet adott, mint egy virágot hullató kertben mesterien feltálalt estebéd. A környezet is — az asztal körül — egy virágdus kertet mutatott, a falakat virágos kárpitok fedték és a terem sarokhajlatánál pálmafák voltak egymás mellé rakva, melyek között egy-két kíváncsi színü virág is elhelyezkedett. A legcsodásabb volt a csoport a terem közepén, hol egy kis körbenfutó szökőkút is csobogott. Finom lelkü ember lehetett a kertész, aki azt a virágcsoportot egymás mellé rakta, talán valami ábrándos lelkü

ficzkó volt, s bolondos lelkének tarka gondolatait virágok színével akarta a nagy világ tudomására hozni. Vakmerő ötletei lehettek, az bizonyos, legalább ez a színkeverék, mely az összbenyomást tette, azt mutatta. Talán valaki érdekelte, valami finom, előkelő hölgy, akinek azt megmondani neki szóval nem szabadott s így bánatos lelkével üveg-házának titkos rejtekeiből felkutatta, kihalászta a legfinomabb lila és viola színeket s aztán ezeknek a bársonyos színébe belelehelte ábrándos gondolatát.

Négyen ültünk az asztal körül, két szép hajú nő, protektor barátom, meg én. Néha-néha összekocczantottuk a finom kristály-üvegcséket, melyekből felszivtuk a jóleső gyöngyöző bort, aztán az időközt, mely az étkezésből fentmaradt, beszélgetéssel szépen kitöltöttük. Elég jól mulattunk, kedvünk is csak előkerült, aztán a bor, meg az a kedves illat, mely az asztalon pihenő rózsákból felénk szállt, segített is egy kissé a hangulathoz. És az ilyen bizalmasabb beszélgetésből könnyebben talál az ember maga számára egy keskeny rést, melyen át beláthat a társadalom belsejébe. Ha az ember az ilyenkor az úgy véletlenül elrejtett szavakat összeszedegeti, könnyebben képet nyerhet az idegen társadalom valójáról, mintha bármily más, ezer

tudással felszerelt módon rugaszkodik is neki, hogy kitanulja az idegen nép zárkózott lelkét.

Nem sok időbe került s már bizalmas beszélgetésben voltunk mind a négyen, mintha rég idő óta lennénk ismerős barátságban. Udvarias akartam lenni s az amerikai nők csodás szépségéről elragadtatással nyilatkoztam. Kis vártatva, nem rögtönözve, a tollas kalap alól megjött a válasz:

— Mégis csak szép az, ami odaát Európában divó szokás, hogy őseit mindenki tiszteletben tartja, s a családok ősei s a nemes családok...

Itt erős légáram csapott a gyertyák felé s azok tüznyelvüket magasra feltolták a kis ernyő felé és csodálatosan, ott éles nyelvük kissé lehajolt és felém fordult, de csak egy pillanatig s aztán visszabujt a rózsaszínü muslinal mögé. Talán valaki a terembe jött, vagy csak a magasra vágó kis gyertyafény fellobbanása szitotta a tüznyelveket; annyi bizonyos, hogy más színt nyert az asztal környéke előttem s az emberarcok is élesebben tűntek elő a milieuból. Mindenik egy külön típust képviselt, amint élesszerűre válva a körvonala, a környezetből kiemelkedett. Tanulmányfejként szerepelhettek volna mind a hárman, ugy a férfi, mint a nők. Egy szőke fej, fekete kalappal, melyről

magasra felferődtek a disztollak, egy barnahaju arcz, kis sapkaformával a fején, meg a csupaszarczu pénzcsináló zömök yankee.

Nem sokáig voltunk hallgatásba merülve, legfeljebb csak addig, míg az a csigaforma tengeri állat, melyet ezüst rudra spékelve tettek elénk, lassan alácsuszott nyeldeklőnkön. Aztán a poharat magunk elé huzva, megint csak beszélgetni kezdtünk. Különös jól éreztem magamat, lehet, azért, mert tudtam, hogy attól a közelemben lévő beszédes két urinőtől szokatlanul új dolgokat fogok hallani. Ugy is volt. A kis sapka tulajdonosa szólalt újra meg. »Csodálatosan szép virágaink vannak, megtudtam a pinczértől, hogy mindennap így teritenek és egy terítés virág disze ezerekbe kerül, de hisz nem csoda, a rózsa-illat izgatja az étvágyat is és így jó csalogató-szer. Aztán — ez a mi nemzeti szokásunk.«

Nem voltam tisztában azzal, hogy melyik, az a nagyfejű rózsa-e, mely rábukott az asztalterítőre, vagy pedig az, hogy a beszéd folyamán tudtára adatik az idegernek, hogy egy-egy rózsaszál egy ötvenes bankót képvisel. Ha a »money makerek« hazája a yanke-föld, akkor valószínűleg a téli szezon rózsája tényleg a pénz szimbóluma és nem a mű-

izlésé. Egy arany-nyaku (igy volt jegyezve az étlapon) sült kacsamadár került finom szeletekre vágva az asztalterítékre. Ez, ugy látszik, valami titkos jel is volt, mert mindhárman a politikáról kezdtek beszélgetni. »Nagy nép vagyunk. Dicső ország. Szegény haldokló Európa... A spanyolok »good for nothing.« Az inkvizíció kora már lejárt. A »Humanitás«-é a jövő«.

Bátorkodtam én is megszólalni, mely szerint ugy írják szép New-York ujságai, hogy a katonák sokat szenvedtek — jogtalanul. Nem volt sem elégség, sem semmi és rabolni voltak kénytelenek. Aztán meg sok emberélet elveszett. Egy kissé lohadni kezdett a szenvedély és a »Humanitás« is csak koronkint éledt fel. Hanem e helyett a politikusok ellen fordult a hangulat, hogy azok nem mások, mint »csunya pénzcsinálók«. »Különös valami lehet az a pénzcsináló« ember, minden érzék és szív nélkül való kell, hogy legyen, mert különben nem hódolhat a hatalmas »pénz«-fejedelemnek. »Lássák, nálunk a politikus nem nyerészkedhetik az állam pénzén, van határ az állampénztár és a politikus között.« Erre igen szellemes választ kaptam, melyet többre becülök, mint az egész lakomát, tengeri csigástól, bülbülrózsástól együtt: »Önöknek van államuk, de nekünk csak politikusaink vannak.«

Felemeltem poharamat és megkértem két szomszédomat, hogy engedjék meg, hogy poharam tartalmát az amerikai nők agyvelejére üritsem.

Ugy látszik, jól esett nekik, mert nagy örömmel nyult mindenik a pezsgőspohár után és fenéig hajtotta fel az üvegese tartalmát; aztán egy jóleső, öntelt mosoly után, szinte egyszerre hallottam mind a két oldalról: Ön igen jó irányunkban s ezzel egy-egy rózsaszál vándorolt felém. Megköszöntem a kitüntetést és azt mondtam, ha Európában volnék, emlékül megőrizném a rózsavirágokat, de itt a köztársaság közössége alatt, nem merem elvinni, hanem asztal tetején hagyom, hogy mindenki gyönyörködhessek benne. »Ah: Ön politikus.« — »Európai vagy amerikai értelemben?« — kérdeztem én. Azt mondták, hogy egyesítettem a kettőt saját szeszélyemmel. A két rózsza ott pihent előttem s hogy mosolygásomat elpalástoljam, felemeltem őket és lassan arczomhoz érintettem selymes fejüket. Kedves illatuk volt, bár kissé érzett rajtuk a vatta, melybe pakkolva voltak, úgy, hogy szinte csinált virágnak tetszettek, csak úgy, mint az a szellemeskedő humor, melyet az étel meg a bor illata csalt az asztal köré.

De ugy látszik, ilyen az amerikai finomabb

humor, nem az igazi, az a tősgyökeres rikitó Morton-humor; hanem annak a mesterségesen készített felső körnek a humora — az ilyen papirmasé-humor. Francia szellemesség nyomait viselő humor, melyet azonban az angol szögletesség darabokra tört s úgy nyujta az ember elé. Vége volt az étkezésünknek s egy-egy rózsát felcsipve az asztalteritőről, átvonultunk a szomszédos terembe, ahol a zenepódiumot körülülte a szép közönség.

Gyönyörű látvány volt; a dus haju nők, tündéri öltönyökben ülve a zenész tábor körül, halkan beszélgettek sima arczu udvarlójukkal, aztán unottan hallgatták ismét a hárfahangu melódiát. Mi is leültünk; a szomszédok mosolyogva bölintottak felénk s aztán mint ismerőssel, beszélgetni kezdtek velünk. Nekem olyanformának tetszett, mint egy magyar gentrytársaság, ahol divik az a szokás, hogy aki annak körébe lép, az ismerőse, barátja a többinek. Tehát, hogy úgy mondjam, magyar szokás ez a yankee-társaságban, de természetesen a »te« az eltűnik s helyébe az »ön« kerül.

Megkérdeztem a szomszédomat, nagyon lelkes hive-e a zenének, de tagadólag válaszolt s csak annyit mondott: »Nálunk szokás a zene körül ülni estebéd után.«

A pinczér valamit hordozott körül, élém is elhozta, felé nyultam, amit élém tartott, »mert ez így szokás« s rágicsálni kezdtem a zeller gyökerét. De nem állhattam meg, hogy szőke haju, ebédlő társamtól meg ne kérdezzem: »mire jó ez a fehér gyökér?« »Hogyan, ön ne tudná, hogy ez az agy élesztésére szolgál?« Sokáig gondolkoztam volna a fölött, hogy van-e összefüggés a zelligyökér meg a koponya közt, ha szemembe nem ötlött volna egy derék szál legény, ki, mig a zeneszámot kicserélték, dohánylevelet gyömöszölt fogai közé, mig az előttem ülő nő egy prominenziforma lapdacsot tett szájába s azt kezdte rágicsálni.

Ez a prominenziforma, meg a dohánylevelével azonban szépen igazolta, hogy az a zeller rágás, mely titkon hivatva van az agyat is reparálni, bizony nem más, mint rossz szokás, melyet ezek a hiszékeny yankeek magukra szedtek. Azért ezt nyíltan nem mondtam ki, hanem el voltam ragadtatva a zelligyökér hatásától és agyamban csodás erőt éreztem.

Nyugtalanzkodni kezdett barnahaju barátném, ki fejékre tüvel szoritott skót sapkát viselt. Pár rózsát szerzett még magának s aztán kifejtette programját. Ránézve elérkezett a távozás ideje s

így én leszek hivatva őt hazakisérni, mert barátom Jellyt gardirozza. Kész örömmel engedelmeskedtem, bár kissé különösen éreztem magamat. Először látom, hazakisérni, de nem tudom hová... Mindenben engedelmeskedtem, minden kérdésre válaszoltam; úgy látszik, ő maga vette észre kellemetlen helyzetemet, mert kifejtette, hogy az yankeeföldön a nő jogában áll egy-egy estére lovagját megválasztani és vele magát gardiroztatni.

Büszke voltam a bizalomra, hogy engem ért ez a kitüntetés, hanem hideg volt, nagyon hideg, a csillagos égből verődött le oly fagyasztón, hogy az ember örült, ha kabátjába burkolódzhatott és nyugodtan haladhatott célja felé. S ez a szokatlan hideg sokat megmagyaráz ezeknek a yankeenőknek a szabadságából; az ő hideg klimájuk biztosítja nekik az ő függetlenségüket...

Az ajtó elé értünk, urnóm — így kell tisztelnem őt, — megengedte, hogy csengessek a lépcsőházban. A kapu aztán felnyílt valami belső automat-szerkezetre s az én urnóm besurrant az ajtórésszel s mielőtt becsukta volna maga után, visszahajolt, hogy ennyit mondjon: — Lássá, egy új tapasztalattal gazdagabb. — Good night! — Tényleg így volt, kis zsebkönyvem, melyben a csoda-

bogarak jegyzéke van, egy rovással gazdagabb volt. Haza mentem, az asztalomra dobtam a nálam maradt rózsaszálat, nyugodni akartam; azonban volt valami különös a levegőben, az a rózsaszál izgatni kezdett, fölvettem újra; olyan tömörnek tetszett bársonyos bimbója... A benyomások hatása alatt beszélni kezdtem a rózsafejhez: »Ti szép yankee nők, mind ilyenek vagytok, mint ez a téli szezon csodarózsája, különösek és elragadók, szépek, de...« Kezem valahogy megrándult, úgy, hogy a rózsaszálat egy kissé összerázta, mire a tömörnek tetsző virág szétesett és a különváló rózsa szirmai szétverődve, peregve földre hulltak...

»GRIP.«

Semmit sem szeretek annyira, mint ha a bőrszék puha üléséről elnézegethetem, a földig érő üvegtábla mögül, az utcazsinen mozgó sokaságot. Ha csak tehetem, elfoglalom a magam számára a bőrlést és bizony, nem egyszer küzködnöm kell, míg el tudom vonszolni magamat a puha, kényelmes helyről, mely előtt folytonosan él az utca szinpada. Van ugyan egy erős szer, mely feltétlenül elűz az ablak mellől, s ez a »grip«. Ha a verőfényes eget megfutja a felhő és szürke ólomköd ereszkedik le a levegőből, akkor csak el az ablak mellől, mert onnét, a csatakos utca földjéről belopózik az üvegtábla kerethasadékán az a láthatatlan nedvesség, melyben, mint a méhkasokban, bentlakik a »grip«. Ugy hangzik ez a szó, hogy »grip«, mint egy recscsenés; és csakugyan, ha beköltözik az ember testébe, úgy megszakgatja a csontokat,

hogy recsegő nevét bámulatos módon kiérdemli. Párszor volt szerencsém részletesen megismerkedni vele és úgy megkínzott, hogy szinte nyikorogni kezdtem, míg végre megszánt és átköltözött a másik szobába, hol egy tengerészdoktor sátorozott. Itt nem sokáig volt maradása, mert a ravasz méregkeverő egy jó adag quinin-nel kifüstölte, így aztán megint csak visszakerült hozzám és bennem lakott mindaddig, míg felszakadt a köd s a nap verőfényes képét felhozta a láthatárra; ekkor a felszáradó párával az én »grip« barátom is elpárolgott és magamra hagyott. De a verőfényes nap elvitte az én tengerészemet is. Mikor kitisztult az idő, az a nagy vasszörnyeteg hadihajó felszedte sátorfáját és kivezett az öbölből, úgy látszik, az ő vashordáit is megrecsegtette a »grip« s az elől menekült el. Ezt világosan nem tudom, de az bizonyos, hogy a tengerész-doktor egy szép napon bucsut mondott nekem mindörökre s Manilla felé vette utját. Sajnálom, hogy elment, derék, jó pajtás volt. Ha éjnek idején fejfájás gyötörte, csak bejött a szobámba felvert ágyamból és nem hagyta magát zavartatni, beszélt, beszélt néha reggelig. De ha az én fejem fájt, nem jött át zavarni magányomban, hanem a másik szobában flóta-leczkéket vett. Figyelmes, jó

ember volt, sok emlék köt hozzá, pár könyvemet is magával vitte feledékenységből: ezt sem felejttem el neki soha. Kedves doktorkám! Ha New-York és Manila közt egy párszor a hullám megrázza azt a vasjárművet és ön fejét szomoruan hajtja le, akkor bizton tudom, hogy eszébe jutok önnek én, aki most az ön tanyáján rakott fészket és titáni harcztot viv a tolakodó számlahordókkal, akik csak ugy szokásból mindig azt az ajtót kopogtatják, mely azelőtt az ön puha fészkéhez vezetett. De »grace to you«, a »grip«, ez nem talált rám, ez azt a szegény ficzkót ostromolja, aki az én régi kis szobámat örökbe átvette. Néha szinte hangosan nevettek, mikor a másik szobából áthallatszik hozzám a szegény áldozat nyöszörgése, mintha minden nyögéssel azt mondaná: »Grip, grip«. Hisz ön emlékszik, milyen hunczutul voltam néha én is, de ön oly jó volt, aztán megfujta olyankor azt a búbájos hangszert, melynek csodahangjaitól még a fogam is vaczogott. Az ég áldja meg önt mind-ezekért és részesitse ezerszeresen hasonló jókban; óvja önt meg minden bajtól és »Ansichtkarte«-gyűjtőtől, azt hiszem, ennél jobbat nem kívánhatok. Farewell!

Szinte jól esik, hogy így elbucsuzhattam az

én kedves doktorkámtól, akivel az életben már többé nem találkozom, mert ha neszét veszem, hogy ő visszajön a Klub-tanyába, akkor én kapok fel a »Jova« fedélzetére s valahogyan leszánkázom Manil-lába. Pedig kissé fájó érzés most, mikor ott ülök az ablak mellett és nem jön az én doktorkám, hogy megszólítson: »Bright Fellow« nincs önnél egy szivar, a szobámban hagytam... sokszor volt nálam, hogy aztán ne legyen, de az én doktorkámnál soha sem volt, ha volt is, az nem az én számomra született. Mikor elment, rábukkantam a dohánykincstárára, de üres dobozgyűjtemény volt az csak, csupán az egyik szelencze fenekén szerénykedett egy török cigaretta, melyből valami balvégzet következtében a hajszál dohány kipergett. S így meg kellett elégedni s tudomást szerezni arról, amit a dobozok finom szimatja elárult, hogy az én kedves doktorkám dohánykészlete a legfinomabb csempész-szivar volt, mely meglehetősen kacs-karingós utazással érhetett ide a Klub-szobába; aztán pedig megtömnöm a kis angol pipát és szorgalmasan nyelni a kapadohányszerű füstöt. Azért nem panaszkodom, mégis csak jó ott az ablak mellett ülni s elnézni azokat a remek haju nőket amint menetszerűen elvonulnak az ablak előtt; azt

hiszem, kedves doktorkám, mégis csak szebb látvány az ilyen pokoli szemü, szép keztyüs nő, mint az a gombafejü benszülött, aki most ön előtt ma-sirozik.

Azért hát boldogan okkupálom bőrtrónomat és gyönyörködöm az utczakép akváriumában. Élénk mozgás van az ablak előtt, mintha egyik ember a másikat kergetné; alaposan meghajszolják magukat, mintha az utcza végén valaki üzné őket. A sok női kalap tolla ugy rezeg, mintha finom pikkelyes halacszkák kopoltyuja volna, mikor pedig egy kemény arczu yankee vonul el az áradatban uszva, az olybá tűnik, mint egy nagybajuszu harcsa, amely portyázó körutra indult az aranyhalak közé. Ha egy lófej verődik fel a nagyhátu halak között, azt olybá veszem, mintha csikó-hal volna, mely valami kiszáradt csigaházat vontat maga után. De néha előkerül valami gummilábu állat, mely oly gyorsan fut, mintha valami villamos csibor lenne; ez a legkedvesebb az összes futóképek között, amint utat tör magának a sok mozgó lény között, aztán különös bugással, mint valami nagyszabásu kagylólakó, elvonul. De azt nem szeretem, ha előjön az a fekete arczu szörnyeteg, melyet valami tinhal arczulspricz-czelt s attól olyan koromképet nyert, hogy még a

kis ezüstfém kopolyus halak is megriadnak tőle és inkább a harsa mellé futnak. Egy ilyen harsa ur ügyes legénynek látszott, mert valami furcsa növény kerek gyökeréből csinált magának két forgó kereket s aztán azon nyargalászott az aranyhalak között. Büszke is volt, nagy bajuszát feltolta fitymálólág az orra alá s aztán úgy járta be az utca fenekét. De mindez csak addig tartott, míg a nap-sugár győzte sárga fényével, mikor ez eltűnt, akkor minden megváltozott s rám nézve az akvárium-mutatványnak vége volt, mert az estszürkület meghozta a ködöt, ez pedig a »grip« előhírnöke. Ugy is volt. Alig lett sötét, abból a láthatatlan nedveségből kibontakozott a »grip« s az ablak mellett rám talált. Megint nekiesett csontjaimnak s ropogatni kezdte őket. Ez elég volt nekem arra, hogy kedvetlenül, mint egy csatavesztett generális, visszavonuljak laktanyámba. Fölkocoztam a lépcsőfokon s aztán szobámba érve, az én doktorkám módszerével elzavartam a kellemetlen látogatót, hadd menjen máshová szerencsét próbálni; ott, a szomszédomban van a helye, ott az a köhögős totya atyafi jobbizüen tud nyögni, aztán több oka is van rá, mint nekem. Ugy egy félóra multán éreztem, hogy tisztul a zsibbadtság vállaimból s ekkor meg-

tömtem a kis kurta száru angol pipámat, hogy ha már nem lehet az ablak mellett megmaradni, legalább legyen egy kis mulatságom a matrózdohány különös illatában. De különös — ezek a sárgás füstkarikák, melyek szipákolva felverődtek azt a jobb korszakot üzték vissza emlékembe, mikor még volt abból a jobbfajta szivarból, melyet az én elköltözött barátom oly gyorsan elfogyasztott. Így megint csak ott voltam, hogy az én doktorkámat emlegettem az ő sok jótulajdonságával együtt s meg nem szünő áldásokat küldtem utána. Őtet, tudom, nem riasztja mostanában a »grip«, abból az örök kék égből az nem tud létrejönni; az én doktorkám sokkal fontosabb személy is, mint hogy ily csekélységekkel valamelyest törődnék is. Az ő számára külön legények kellene, hogy egy kissé megriaszák; de azt hiszem, lesz része abban, amire vágyik, ott a bubosfejű benszülöttek közt, mert tanyát ütött az a »sárga szörny«, s ha az rázza meg az én doktorkámat, akkor be fogja vallani, hogy ötvennégy »Henry Clay« csodafüst alakjában miként repült el. Már csak pár szót akarok az én pajtásommal váltani s aztán ígérem, hogy ő mindörökre megszűnik rám nézve létezni. Még ha visszaküldi is könyveimet, csak olybá fogom venni, mint egy

nem létező alakot, bármily sikert arat is csodamódszerével, melylyel a matrózkatonákat kereszt-kötéssel s hatfontos pecséttel liferálja át a másvilágra. És így korán elment barátom, »egy-két szót hadd szóljak még veled«. Csak annyit, hogy megtudjam, hogy ki volt az a rókaprémés nő, aki miatt ön olyannyiszor sietve futott az utczaszinre. Hisz emlékszik, mikor meglátta az utczasarkon jönni, futott kabátot magára venni s aztán csak annyi ideje volt még, hogy egy szivaromért visszajöjjön s ezzel »adieu«-t mondott nekem, hogy kint lehessen az utca földjén. Tudja, csak azért kérdem, mert mióta önt elvitte az a vasczethal, azótától fogva kíváncsi nézéssel tekint a rókaprém gazdája az ablaktábla felé, de az én szivaromat füstölni nem látja. Nem vagyok irigy, sem nagyon kíváncsi, de annyit vágyva szeretnék tudni mégis, vajjon ez-e az a bizonyos, akinek, mikor nem volt tiz dollárja, a saját nevében, de az én pénzemen egy rózsacsokrot küldött. Mert ha ő az, akkor boszút állok; felhuzom téli bundámat s aztán utólérve az ön rókaprémét, megmondom neki: »Ja a doktorka, a doktorka az nagy, hatalmas ur, verőfényes kék ég alatt lakik, kosztja fényes és ő boldog, mert azt mondja a fáma, hogy minapában egy kukaczféjü

benszülöttnek örök hűséget esküdött...« S ezzel leszámoltunk, ön elfüstölte az én szivarjaimat, én meg elfüstöltem az ön boldogságát. Azt hiszem, veszteségünk egyforma s ezzel önnek jó éjszakát.

Az ablakot rázni kezdte a szél, a barátság-talan nedvesség erejét megint éreztem karomban bolyongani. A másik szobából ez alatt az agyongyötrött áldozat nyöszörgése hallatszott, mintha minden fájdalmára azzal válaszolna: »Grip, grip«. Csakugyan a »grip« volt megint jelen, hiába szedtem elő minden tudományomat, a könyököm sarkából kilicizálni képes nem voltam. Rám talált megint; talán a doktor küldte feleletnek. Sietve ágyba bujtam, de a »grip« elkísért ágyamba is, s bizony megrázott engem is épp oly kegyetlenül, mint a másik szobalakót, úgy, hogy ha ez elkezdte fájdalmában emlegetni a »grip« nevét, az én szobából visszhangként hangzott fel a panaszos jaj: »Grip, grip«.

A SIRÁLY MADÁR.

Nem jó, ha az ember visszanyul a multba, oda, hol egy-két kedves emléke rejtve van. Nem jó, ha az ember egyedül tér oda vissza, hol egy kedves társával együtt járt. Az ismerős táj közönyös arczatja nem rejt bűvarázst magában már s a megszokott fák kopasz birodalma nem éleszt fel kedves képeket. Sőt ami varázs volt azelőtt a multban, ez is lehámlik, eltűnik, tovaszáll s az emlék csupasz skeletváza, sivár, riasztó kép csak, amint előáll.

*

S én újra ott voltam, hol egy évvel ezelőtt. A barna házak ismerős környezete volt az utca két oldalán. Mindenikhez kis kőlépcső vezetett fel, mintha madárkalitnak kis létrája volna csak. S valóban volt benne valami. Ezek a családi házak, amint egymás mellett állnak és mindenikben egy-egy

fészekalj csendesen meghuzódik, olyanoknak tetszene csak, mintha kis barnafalu kalitok lennének, melyeknek belsejében — az ezeregyj meséje szerint — emberlelkek laknak. Ugy is volt. Erről könnyen meggyőződtem, mikor a szokás hatalmával felmentem azon a pár lépcsőfokon, mely a kalitkavárba vezetett. S odabent tényleg megtaláltam az emberlelkeket, amint csendesen bólogatva beszélgettek. Mégis mintha csicssergésszerű lenne halk szavuk, amint fürtös fejükből felém csapott. Megismertek, bólogatni kezdtek felém, aztán egyik kérdés a másikat követte s én kezdtem hozzászokni idegenszerű szavukhoz. Lassan tisztán megértettem a lágy hangokat s aztán megadtam rájuk a választ, de nem bírtam becsempészni beszédembe azt a szelid csengést, melyet ezek a csöndesen felelgető nők oly könnyedén hallattak. Volt valami idegenszerű szavaimban, melyet nem voltam képes eltüntetni s a hang zománczát megtalálni. Sokat beszélgettünk így el s néha jól esett hallanom a csicssergészerűen hangzó nevetést, amely egy-egy idegen szerkezetű tréfámat követte.

Ebéd után — így szokás az erre — összegyül az ismerős sereg, hogy egy-két eszmetárgyat kedvesen megvitasson. Sokszor próbáltam szerencsét

egy-két fölvetődő gondolattal, de nem sok siker járt buzgalmamért. Erre aztán visszavonultam és nem támadtam, csak figyeltem. Ez a módszer helyesnek bizonyult és utat nyitott. Nem oly könnyű dolog, mint az ember hinné, idegen nőnek lelkületébe látni.

Bármily kedves legyen is a mosolygó fej, de a mögött a verőfényes mosoly mögött ott lappang az idegenség csalhatatlan ereje. Hogy ugy mondtam, ez egy különös védburok, mely az idegen nő lényét körülzárja, de oly csoda módra, hogy mig barátsága teljes melegével felénk csap, lelkét megérteni vagy megtalálni képesek nem vagyunk. De éppen ez a rejtély az, amely titokzatosságánál fogva bűverővel csalja az idegent maga felé; de melyet letépni sohasem szabad, mert ha a finom virágszirmok lehullanak, az, ami fenmarad, erőtlen kép csak, mely a tuczatarczok közt észrevétlenül eltűnik.

Ebéd után volt, mikor összejöttünk s felszerelve elmésséggel, melyet az étel ereje adott, csevegvé ültük körül a rózsafejű lámpát, melyre — mintha virágszirmai lennének — fényverőnek egy selyem rózsaforma borult. Egy kis rózsaszínű világítás, pár idegen nő s az én kopasz fejem — teljes a milieu. Egy költő került szóba, ki nagy

ember volt s tolla erejével szivéig tudott érni még az idegennek is.

Egyszerre az én szemben ülő barátném felidézte elém Rishepin csoda-dalát, melyben egy bohó-lelkü ficzko rózsalevelet gyűjt a tövises bokor tetejéről, kedves társnője tenyerére s mikor telve van a kis kéz, akkor a leányka rálehel a rózsalevelekre s azok, mintha mind megannyi lepkék volnának csak, fölverődve, szerte hullnak... Elgondolkoztam egy kissé; azok a hulló rózsalevelek, melyeket oly buzgalommal szedegetett össze az a szegény ábrándos legényke, valami hatást gyakorolt reám, de hamar összeszedtem magamat s uj erőre kelve, belevegyültem a társalgásba. Egyik tréfát a másikba szőttem s amennyire az idegen nyelven képes voltam, lágyan fontam össze a szavakat. Volt hatása, mert meg voltak velem elégedve.

Jó idő elmúlt azután, míg újra összekerültünk, hogy azután befejezzük a történetet. Est végén volt, mikor valahogy a beszéd sora, egy hirtelen fordulattal, újra Rishepin-re tért vissza s ez a felidézés elém hozta a rózsalevél szirmaiát. Pedig nem az a költemény volt a beszéd tárgya s mégis a rózsamese volt szüntelen fejemben.

A »fehér sirály«, egy küzködő madárlélek

misztikus regéje, a nagy író remek tollával megénekelve. Nem állhattam meg, hogy el ne mondjam, hogy úgy érzem én is folyton, szegény küzdő lelkemet, amint tétova, jajgató csapkodással lebeg a végtelen magányban, mintha volna valami közös benne azzal a csapkodó sirálylyal, mely egyedül járja be a tenger vizét s tétova szárnycsapásokkal, örökké küzdve, lebeg a vizsivatag fölött. Ugy látszik, érdekelte őket e pár szavam, mert mindannyian rám figyeltek. S azért mégis, mintha volna valami kéjes érzés ez egyedüllet sivár magányában, valami, ami az üzött léleknek enyhülést ad s a sirálymadár pihenni tér. De azért szükségem van arra, hogy néha uj vágyakra kapva, felverődjek.

A sirály ilyenkor csodás vijjogást hallat és nagy lendületet vesz, mikor nekiindul, hogy újra utra keljen. Bennem nem riad fel oly hirtelen a gondolat, amint vergődő lelkemet izgatottan ösztönzöm, hogy küzdve felverődjek.

A sirálymadár vijjogó hangja tör elő lelkemből, de mire ajkamhoz ér a hang, megváltozik és csendes zokogásba fullad.

Az egyik nő közelebb hajolt hozzám, mikor elnémultam és érdeklődve biztatni kezdett: »Mondja

tovább.« S lassan folytatni kezdtem. Ugy érzem, ennek a küzdelemnek soha vége nem lesz, a sirály madár nyugtot nem talál, de ha mégis néha elkerülök oda, hová lelkem ösztönözve üz, megkérem azt az ismerős barátot, hogy ne üzze el szegény lelkemet. Sokáig néztük aztán mind a ketten a lámpaernyő mögül leverődő halvány fényt s az az egy rózsaszínü volt a környezetben.

Különös volt, mintha a hangulatot akarta volna megszinezni az a bájos világitás, mely kíváncsian pislogott elő a lámpa-ernyő mögül. S volt is valami rózsaszínü a hangulatban, de pár pillanatig csak, hogy aztán örökre szertehulljon.

Azt hittem, hogy itt, szemben velem ugyan azt a színt látják a környezetben és felálltam küzdelmes munkám után, míg ezt a hangulatot megteremtettem, hogy bucsut mondjak.

Lassan kinyultam kezemmel és megérintettem az elém nyujtott ujjakat s még egy kis melegséget is éreztem, mikor pár szó csapott felém:

— Ön olyan érdekes, de olyan idegen!

— Idegen!

A rózsaszínü fény csapódva eltűnt s a rózsalevelek, mint megannyi pillangók csak, szétverőd-

tek, szerteszáltak s a kis tenyerén nem maradt vissza semmi sem...

*

Sokat barangoltam a város zavaros, szűk utczáin, egyik utczasarokról átfordulva a másikra tétován, czéltalanul; csak egy szélesebb ut torkánál találtam meg czéloamat, hogy merre menjek.

A házak csupasz fejtől nem láthattam messze, de az éledező szél, mely az ut hosszán üdén felém csapott, megmutatta az utat, hogy merre menjek.

Végigvonultam a sivár kövezeten és jó vártaiva elértem a viz partját. A széles, nagy folyóviz hatalmas látványt adott, amint sötét menetsorban hordozta az árboczfajú nagy hajókat s azok diadalmasan, menetszerűen vonultak el ismeretlen, titokzatos utjuk felé.

Mily erőseknek, mily hatalmasaknak tetszetek, amint ott előttem megjelentek. S ott, az árboczerdők felett, a szörnyeteg szemü gőzösök körül, ott vergődött tétova szárnyával az én kedves sirály madaram. Küzködő jajgatással csapott egyik árboczesucsról a másik felé. Néha sirni kezdett, amint egy-egy hajó gyorsabban osont el s ő elérni nem bírta, nem tudta. S most egy csapásra föléledt

küzködő lelkem minden panasza... a sirályok voltak előttem, az én lelkem csapongó gondolatai.

Vágyakozó szemmel néztem őket, szólni is szerettem volna valamit hozzájuk, de nem volt szavam több, csak éppen annyi, hogy megszólítsam őket, de felzokogott abban panaszos lelkem minden keserve, mikor hívogatni kezdtem azt a hófehér lepke állatot: »Bohó madár! sirály madár!«

FÉL-HALÁL.

Azt hittem, hogy végem van. Annyi erőm volt már csak, hogy szobámba visszamenjek. Teljes kimerültséggel dőltem végig ágyamon; úgy reméltem, majd rám borul a jól eső álom és aztán minden jó lesz. Szempilláim ösztönszerűleg lecsukódtak, s mintha ólomsúlyosak lettek volna, oly nehézkesen zárták le szememet; de az álom azért nem jött meg, sokáig vártam rá, de hasztalan. Tehetetlenül feküdtem az ágyban, álomrazárt szempillákkal, de azért minden idegem munkában volt, épp oly lázasan lüktetett, mintha kint járnék a rohanó város utcza földjén és a munkahelyek folyosóerein keringenek. Minden zaj elért fülemhez, mely onnét a város felől felém csapott. S nekem újra velük kellett élnem a rohanó, fáradt emberekkel, bár idegeim nem birták már és engedetlenül nem hozták meg számomra a nyugalmat. És így lecsukott szemekkel

éltem át az éjszakát, akaratlanul, öntudatlanul, mint egy tetszhalott. Olyan volt az egész, mint egy vízió, amelyben azonban minden hangnak, minden rezzenésnek megvan a maga teremtő anyja, akitől az eljön hozzám, hogy erőtlén idegeimet még egyszer felizgassa és tehetetlen testemet fogva tartsa a nappali lázban, mely azt szinte égve emészti fel.

Egy villámos futott az utcza hosszán, hallottam, amint búgott a levegő, amint szétverte maga körül azt a láthatatlan semmiséget, nyargalása közben. Azt hittem, mellettem megy el az ágy szélénel s aztán a fejem mellett befordul a sarkon, egy éles csengő hangot vert még föl, melyre a búgó hang elnémult. Ugy látszik, annak a vasalkotmány-nak ez volt az igazi hangja, melyet a búgás után olyan élesen hallatott; valami réz-sikoly, amely akkor hangzik, mikor megáll a gépszerkezet, hogy lélekezethez jusson. Egy-két réz-csettenés volt még, aztán elvonult a fejem mögül, jó messzire futhatott, mert éles hangja már nem ért el hozzám, csak a monoton búgás szólt messziről, mint egy vas-szunya szárnybillegése. Annak a víziószerű éjszaká-nak mind ilyenek voltak éji bogarai. Vasból születtek, éles hangon szóltak és a földhöz tapadva repültek; újabb búgás hangzott, valami csöndesen

jött, de szédítő sebesen. Egy kocsi volt, lovak nélkül. Nagy aczélkerekei puha kaucsukgyűrűkkel voltak befedve, melylyel aztán olyan ügyesen, olyan nesztelenül tudott futni, hogy csak úgy surrogott, amint alatta elcsapódott az ut hossza. Valami titkos gépezet rejlett a kocsi gyomrában, mely az egészet mozgásban tartotta és kísérteties módon vitte előre. Különösen nézett ki ez a nagy kocsi, mely elé a lovakat elfelejtették befogni, de azért mintha megbokrosodott volna, még gyorsabban futott, mintha élő izomerő mozgatná.

Nekem olyannak tetszett, mint egy csodabogár, melynek hátán kis üveges kalitka van, melybe embereket csalogat föl az utczaszélről, aztán mikor azok felkapaszkodnak hátára és bebujnak az üveglak mögé, akkor egyszerre gömbölyü lábai pörögni kezdenek, míg megmozdul körötte a levegő és ő gyors surranással elviszi zsákmányát valamely titkos, rejtett tanya felé. Azt hiszem, az nem is lehetett tőlem nagyon messze, talán a harmadik utczasaron; de azért égő szemeivel belátott szobámba és én lecsukott szempillákon át is éreztem, hogy figyelemmel kísér engem. Milyen különös lak tanya volt: egyik szeme a másik fölött nőtt ki, de azért mindenikben bennült egész lelke a tanyafőnök

égő tekintetének. Egő szemei voltak, melyek piros lángszinen sirtak, amelytől szempillái lepörkölődhettek s csak az izzó szemüregek maradtak vissza, fénylő tüzfoltokként, a nagyfejű laktanya kobakjában. Jókora feje volt, az kétségtelen, kerek a közepén, mely csucsszerűen élesül a test felé. S ott, ahol a fej bubja van, ott is kinyílt egy szem a kupolafejből, de ez lehetett a szemóriás, vagy talán maga a gyémántfényű szemkirály, mely szikrázva kel életre, mikor világítani kezd. Hatalmas ereje volt, mely képes volt bevilágítani a lapulva elterülő környék pár száz főre menő házcsoportját, anélkül, hogy eldarabolná kápráztató erejét s anélkül, hogy lejobb szállna onnét a vakmerő magasból. Alatta pár arasznyira, hány sor fényes, csillogó sor képezte udvarát, ott a bubfej körül; hogy körülrajongták ezt a hatalmas fényforrást és mintha valami sorrendet követtek volna azok az apró mécsesek. Talán betüket alkottak, amint egymás között elrendezkedtek. Szempilláim nem nyíltak föl, de a fényhatásból, mely fejemre esett, próbálgattam megtalálni nyitját annak a csodairásnak, mely hidegen fénylő tüzbetükkal volt a kupolafejre karczolva. Többször összefutottak, szemem szinte könyezni kezdett, erős volt a fény ereje: de aztán lassan

mégis csak sorba álltak ott előttem: C-e-n t-r-a-l s-t-a-t-i-o-n! Azt hiszem, eltaláltam nevét a tanyavárnak, mert amikor kimondtam úgy félálomban a bűvös rejtélyszót, a szemkirály hunyorogni kezdett, egypárszor felserczent még, aztán elpusztult, elmult. Fényét elvesztette, kiegészve, fénytelenül maradt vissza az üres szemüreg. S az övlámpák udvara is kezdte fényét veszíteni, halaványsárga lett, aztán egy kicsit izzott még, míg aztán egyszerre az egész kétsorú fénygyűrű megfakult, kiégett.

Különös volt, egy ragyogó gyémánt nyakék, ökölnagyságu brilliantokkal, mely egy varázsszóra ritka fényét elveszíti. Mikor a kupolafejben már teljes sötétség volt, akkor maga a tanyavár kezdett elsötétülni; mindig egygyel kevesebb égő szeme volt, s amint azok egymás fölött el voltak helyezkedve, éppen olyan sorban haladtak lefelé, mikor becsukták szemüket. S bár már az egész, nagy háztömeg sötétségbe merült, azért azok a surrogó csodabogarak még mindig ébren voltak. Valamelyiknek csengő szava megint hallatszott és mikor már futott, akkor is szólt hívogató hangja, de ez különösebb is volt, mint az a kisebb fajta, amely az utca kövezetén futott. Ennek nyulánk teste volt, mely

kis izcsomókkal volt egy testté összefűzve: a feje is erősebb, keményebb légzőszerve is tisztán látzott, melyen az elfáradt levegőt pöfékelve tolt ki magából, mely permetezve hullott a föld felé, mintha a nagy éji bogár himporát hullatná.

Lábai is nagyobbak voltak és gyorsabban jártak s pár fordulattal az egész csigaházat eltüntették az én vízióm látköréből. Aztán mikor ez elsurrant, végre csönd lett; pár perczig tartó, jóleső csönd. Azok az erőszakos fénysugarak sem zavartak, inkább szürke-sötét volt, mint világos. Nem sokáig tartott ez a pihenő csend s úgy látszik, csak arra szolgált, hogy az új küzdelmes munkarendre ezalatt előkészüljenek. Ugyis volt, az egész csak időnyerés volt, hogy aztán egy csapásra meginduljon minden. Onnét a laktanya kupolateteje mögül lassan derengő világosság emelkedett az ég felé; milyen kedves fény volt ez, nem bántott, nem sértett, jólesett pirkadó ereje fáradt szemhéjaimnak. Örömmel éreztem, hogy lassan abból a rózsaszínű hajnalködből sugárkévék bontakoznak ki, felszakítják a szürkület ködhomályát és ragyogva befutják az ég alját. Egy pár a tanyavár kupolafejére esett, s az most ismét ragyogni kezdett, de nem oly éles fénynyel, csak szelid visszaverődéssel, mely azért

aranszinben csillogott, de lágý sárga színben, melynek nem volt egy csöppet sem bántó ereje.

Még nem volt fent egészen a napóriás, ki most érkezett vissza a tenger mély vizéből, mikor egyszerre minden jármű mozgásba jött. Micsoda dübörgést csaptak, micsoda rohanással jártak ott alattam az utca földjén. Az egyik csengetett, a másik réznyelvét csettegette, valamelyik sipoló hangon szólt, mikor vaczkából kimozdult, de mindenik zörgött, kelepelt, berregett, hogy tudtul adja nekem hogy föltámadt, újra munkára kél és száguldva fogja szelni pályautját. Oly élesen szóltak és oly tömegben dübörögtek, hogy nem bírták lezárva tartani fáradt pilláimat, pedig ugy éreztem, mintha sulyokkal volnának szememre rászoritva.

Felébredtem, a tetszhalálnak vége volt minden borzalmaival, minden rémeivel. Az éji vasbogarak nem léteztek többé, a réznyelvü pödörnyék nem röpöködték ágyam körül, nem volt semmi kísérteties körülöttem. Az utca felől tisztán verődött fel hozzám a villamos éles csengetése, a motorkocsi siphangja s a harangcsengés, mely a vonat indulását jelezte. Megnyugodtam, éreztem, hogy ismét husból való emberek között vagyok, akik féken tartják azokat a vasszörnyetegeket. Aztán ott volt

az életadó nap, mely teljes melegével felém ragyogott. Elmúlt az én szenvedésem is. Mikor lecsuktam pilláimat, azok nem nyomódtak olyan erőszakosan a szemgolyóra, hanem lágyan záródtak le, idegeim nyugodtak voltak és rámborult az álom.

Minő kedves álom volt az, ment minden riasztó rézszörnyetegtől s nekem úgy tetszett, mintha álmoképet látnék magam előtt. Napsütötte tar vidéket. Ott az ágyam szélénél pedig, hol azok a vasbogarak nyargalásztak, úgy tetszett, mintha a tenger vize lágyan bontogatná habfürteit, miközben bugó hangon dalol hozzá, amely bugás messziről jön, mintha jó mélyen alattam, ahol ennek a tengernek fővényágya van, játszanék a víz ereje egy mélabushangu, hatalmas orgonán. S az a bugás millió embernek küzdő hörgése volt, a világváros örökké bugó, siró hangszere.

AZ INDIÁN »PÁN« HALÁLA.

Vége van, egy évre újra vége. A természet tarkabőrü csodája lehullatta szindus levéltollait. Kéves, ami fentmaradt még, az már nem is pittoreszk, csak olyan, mint egy mestéri kép elfakuló színei. A gondozott, fodros levelek peregve hullanak s amint lassan-lassan lesodródnak a fakorona tarkójáról, felcsillanik a vénülő természet kopaszuló fehérekés skelet váza. Mégis mily szép, amint lesüt a nap a báránfelhők táborából és azok a pirosra érett levélszemek a verőfényes ligetben szállingózva földre esnek. Csak olyanok, mint egy pergő könyecsepp, mely biborgyöngyszerűen fut le a fa barázdas ágain, mintha a haldokló természet fájdalmában hullatná őket, hangtalanul. S azok hullnak, egyre hullnak, piros színük felcsillanik a gyengülő nap erőtlen színében, szinte harmatszerűen csillog a nedves levegőben, de mire földre ér, főlészárad raj-

tuk a lehelletszerű köny és száraz, kiélt pergéssel elporladnak az avar sivár szikjén. Nem jó ilyenkor a szabadban járni; a haldokló fáknak száraz sirással hulló biborköneyei szomorú visszhangot vernek föl a bujdosó lelkében.

S mégis, az »Indián-nyár« haldokló mosolya bűvvarázsszal csalja a »Central-Park« felé a kőváros tornyos házaiból az emberlakók tarka tömegét. Én nem birtam a ligetben járni, a lábam alatt szétporladó, kiélt levelek halk roppanása, megdöbentően verte föl bennem küzködő lelkem sivár magányát. A tündérkép csodavarázsa csalogatott beljebb a liget fái közé, de a szélmozgásra szárazon vergődő faágak riasztó kopogása visszaüzdött a pusztuló kert verőfényes tanyájáról. Kimentem a fák közül, elmentem a kert végéig, ahol már a házóriások állanak sorfalat. Ott járkáltam a házak árnyékában, melyek körülzárják, mint egy láda négy fala a téglaszerűen hosszúra nyuló berek-ligetet. Beljebb menni a városbirodalomba nem akartam, volt valami hatalma fölöttem a »Central-Park« pusztuló szincsodáinak, melyek vissza-vissza hivatkoztak teljes erejével az »Indián-nyár« tarka virággal borított ravatalához.

Ugy látszik, étkezés ideje lehetett, megritkul-

tak a tollas-kalapok s magára hagyták a tündér-
oázist. Én is asztal mellé vágytam, uralkodott raj-
tam a szokás hatalma, aztán meg ismerős arcok
jószívvel vártak, jó ételek mellé. De azért össze-
egyeztettem szépen, hogy nem hagytam el a hal-
dokló ligetet, hanem felkusztram az emelő gép segé-
lyével, mely falrejtekében futkos fel a magas házak
toronyszerű emeletére, ahonnét belátszik az egész
kert nagysága, minden rejtekével, mint egy nyitott
könyv, mely kezem előtt fekszik. S ez valami új
volt, amit eddig nem láttam. Egy gyönyörű kert,
madár-távlatból. Ilyen felséges élvezete lehet annak
a réti sasnak, amely szédítő magasban el tud huzni
a vidékek fölött, honnét az egész tájat egy látkör
alá kapja. Aztán mikor lassan ereszkedik mind
lejjebb és lejjebb, rétegenként kezd a földterület lát-
képe kifejlődni az elmosódó síkhomályból. Én körül-
belül a középmagasságban voltam, mely a legszebb
látképet adja, nem olvasztja még össze a tárgyakat
s nagyságukat meg eltünteti.

Minden fa külön meglátszik, de odanyomva a
föld kérgéhez, mintha csak egy nagy színes gomba
volna, melynek csipkeforma levelei vannak. Egy új
impresszió volt, melyet a szokatlan látványt adott,
olyan gyönyörű volt, olyan finom, lehellétszerű szép.

Másképp nem tudnám egy szóban kifejezni, mint lehellelsruő szép; valami, ami tetszik, de félünk, hogy csak vízió-kép, csak délibáb, mely egy gyöngö szélcsapásra is szertefoszlik, az lehet olyan, mint amilyennek nekem az üvegtáblán keresztül a verőfény gyengülő sugaraiban a »Central-Park« felülről nézve retinahártyámon megjelent. Egy tiszta, könnyű kép, erőszakos színek nélkül, bágyadt árnyalattal, mely az egészen végig fut, megenyhítve a netalán éledező színeket. És ennek a bájos tájképnek mily csodálatos volt foglalatlja, mely mind a négy oldalát szegélyezte, egy domborműszerű kőkeret, melyben toronytetők és házkupolák verődnek fel; az aranyománcz megcsillanik rajtuk és ragyogó fényét verik vissza az alkonyuló nap égő sátorának. Egy nagy, szinte mértföld hosszú kép, fantasztikus kőkeretbe beszoritva, amely képnek csodálatos színei még jobban érvényre kelnek, abba a csodaszerű kőkeretbe befoglalva. Itt is, ott is, hol a kert vége megszűnik, feltolja magát egy arany bub, mely oly könnyedén lebeg a nehéz kővállakon, mintha csak egy lehorgonyolt gömb volna, készen a légi utra, hogy egy kedvező szélcsapásra aranyragyogással felszálljon a háztetőről. Mellette egy-két házóriás áll soksorú emelettel, de fejbubja nem gömbszerű,

csak siklapos, amint egyszerűen le van bádogozva. De ez a bádogtető az ő tehetetlen sik lapjával, hogy fel tud éledni égő ragyogással, ha egy kis napsugár ráesik, melyet égő visszfényképpen visszavet magáról. És így futják körül a házóriások, meg a hagymafejű kupola-kőépületek az egész kertet, felváltva egymást a csatasorban, melylyel elfogták a maguk számára ezt a szép paradicsomkertet.

S ez most az övök s amint a házak sorba igyekeznek mind magasabbra, magasabbra feltolni fejüket, a mesteri kert úgy tűnik fel köztük, mintha mind beljebb és beljebb süppedne házfalainak közfoglalatába. És valóban maga a kert olyan mélyen fekszik, mintha be volna ásva a téglafalak közé, melyek a verőfényben ragyogva gyönyörű alaku börtönfalakként állnak a liget körül. De újra a kert, — az ő haldokló dult vonásaival — az uralkodó benyomás, melyhez képest szegélyének sokoldalú alakja csak kezdetleges impressziót ad, melyből kiérzik a művészet csillogó fátyolán át is az emberi kéz erőtlén szárnypróbálgatása. Az »Indiánnyár« halotti, tarka takarója elhomályosít minden színkeveréket, mely élő lény által kezelt ecset legfinomabb szőrszálaiból a halavány festővásznon megjelent. Az a szín festő anyagból még meg nem

született, amely ott ül az »Indián nyár« hervadó fáinak csipkés levelein. Ez az ő találmánya, az ő titka, mely olyan, mint a haldokló madár regebeli hattyudala, csak haldoklásának utolsó óráiban tör elő, csak akkor csillanik fel, mikor már életerejét felélte és haldokolva biborszínei könyezni kezd. Egy utolsó hang, melyet az ő néma nyelvvel kifejezni nem tud és így egy tüneményszerű, ritka színbe önti be. Mikor ez a szín kiül a falevél sárguló; beteg felületére, akkor vége van az »Indián nyár« életerejének s pár nap alatt a szél ereje, a faágak bólogatása közben leszedi a mesteri diszt a természet csodaruhájáról. Elpusztul az egész. Az a kis tó, melynek kék vize csak olyannak látszik, mint egy földön fekvő tükör, melynek ereje kékes-színűen adja vissza a beléeső képeket: megtelik a hulló levelek sodrott törmelékével és zavaros felülete elveszti mélyülő tükörképét. Egyik varázs ha megtörik, az megrontja a másikat.

Sorra pusztul el minden. A százkaru folyondár összefont gyökérkezzei életerő nélkül feküsznek a sziklapart lekuszó oldalán, vagy simulnak meg a faóriások tar derekán. Addig csak volt valami élet a liget halvány képén, míg a nap az ő indiánbőr színével erőlködve fent lebegett a látóhatáron, de

mikor vörös képe lehanyatlott egy kupolás ház mögött s a kupola fejét vakítóan felborzolta aranyzilánkokkal, akkor nem jött már mosolygó sárga fény a hervadó levelek közé és azok az összeboruló bokorlevelek csendesen bólogató fejükkel még szomorubb látványt adtak. S a homály gyorsan előjött, ez volt a szemtakaró, mely elfödte a kert skarlát-sárga színű fantasztikus, tarka, halványuló képét. Nem látszott már szín, csak egy sivár sötét pont, mely a házóriások világító százszerű hidrafeje között elborulva meglapult. Megint az utcán voltam, a »Central-Park« köszegélye mellett, de onnét a titokzatos háttérből haragos szél csapott a kert fáinak közé, majd viharszerűvé vált, mely összeverte a simuló fákat erőszakos kézzel, hogy azokról minden báj peregre lehámlott. A barátságtalan hideg szél üldözni kezdett s menekülve siettem a házak szűk utcái közé, de ott az egyik szélesebb utcasarkon szembe fogadott a hideg hold, amely most jött elő a házfalak mögül, titkos rejtekéből. Nem ez volt, amit én vártam, amit én szerettem. Ez a hideg szín még jobban éreztette velem, hogy a verőfényes »Indián nyárnak« újra vége van. Pán, a természet csodakirálya, újra meghalt, vége van. Sokszor meghalt már számomra Pán, de halála ily

fájó
előt
elha
lek
a s
Pán
mas
De
ujra
a sz

fájón még soha nem esett. De nem is jelent meg előttem ily királyi díszben, mint most, mikor újra elhagyott. A vihar szele üzni kezdett, sodrott levelek száraz nyögéssel peregtek az utca földjén, amint a szélkirály összetépte, szerteszórta Pán, a nagy Pán biboröltönyét. Sivár, magányos lelkem fájdalomosan sirta vissza az »Indián nyár« csodakirályát. De hiába volt minden, az indián »Pán« meghalt, újra meg s fényes tarka birodalmán megosztottak a szél és a holdkirály.

A BAGOLY-VÁR.

Zöld partszegélybe világosul a láthatár széle, melyből mind jobban és jobban kibontakozik az a zöldelő hegyhát, mely New-York körül befutja az öböl déli szélét. Szép világos képet nyújt a vidék s a távoli part verőfényes színben ragyog felénk, azonban mire a Hudson folyó mederágyában bekenyarg a hajó és keresztül megy az öböl szűk toroknyílásán, eltűnik a verőfény, a zöldelő partból szürke hegyhát lesz, mely láthatatlanul elfoszlik a víz szélén, valahol ott, ahol a ködhadserég fehér táborával sátort ütött. Az öbölben pedig rémesen megszólal a sok lelánczolt hajó, éber kiáltásuk úgy hangzik azon a bugó hangon, mely a ködből előtör, mint a bagolyhuhogás, mely a mesebeli száztornyú bagoly-várból éjnek idején koronként szakadozva föl-fölhangzik.

A mi hajónk is felhuhhan, ezer társa felel

rá onnét, a titokzatos fehér ködből és csalogatják maguk felé, a láthatatlan büvtanyához, oda a köd belsejébe, ahol a bagoly-vár merev kőfalával bent ül a víz közepén. És mi lassan uszunk a rejtélyes hely felé, mely messze már nem lehet, hisz őrszemeknek siró huhogása közelről hallatszik.

Egyszer az ellenkező oldalán a bekerített öbölviznek fölszakad a köd és meglátszik az egyik őrtanya, mely közel fekszik valahol a bejáráshoz és kémszemével kivigyáz a nyílt tenger felé, míg nagy pislogó szemével, mely csak koronként nyílik fel bűbajos fehér színt szórva maga körül, — mely messze ellátszik a vizbirodalom belsejébe is — hunyorgatva csábitja a hajósokat maga felé. S a hajók jönnek száz irányból, száz országból s mikor meglátják a bagolyvárnak a tengervizből feléjük néző őrszemét, megittasulnak attól a bűbajos fehér színtől és öntudatlanul usznak a csábitó fény felé. Mikor már az öböl belsejében vannak, ott a leszóródó fehér fény csillogó takarója alatt, akkor kezdődik a rémes huhogás, mely aztán behívja a tétovázó hajót, egészen oda, ahol a bagolysereg főhadiszállása van.

Hogy örülnek azok a huhogó lelkek, mikor egy új társ közeledik, szinte fölverik az öblöt bugó

szavukkal és az ő ködös birodalmukból kilicizítálják még a sirályokat is, amelyek csapatokba verődve, elmenekülnek a zöldelő partszegélyre, hol szépen egymáshoz bujva szeliden meglapulnak. A bagoly nem türi meg a csapdosó sirályt, az ő huhogása nem panaszos jajszó, hanem erejének tulcsapongása. A mi hajónk felelt, s újra felelt a hívó, csalogató hangra, míg aztán rekedté vált sipoló hangja s mikor fölnyitotta torkát, ő is csak éppen úgy huhogott, mint a többi ott körötte, a titokzatos ködvilágban. Először úgy tetszett, mintha utánozná őket, de aztán úgy eltanulta azt a bugó hangot, hogy föl sem tűnt már, ha társaival beszélgetni kezdett. És azok megértették ott körülötte őt és szépen átbuktak neki, hogy merre menjen. A víz simán csapdosott a hajó körül és az uszott nagy büszkén a bagolytanya felé.

Egyszerre megálltunk, csönd lett, szép esti csönd. A víz színét verdeste valami, mintha egy nagy madár csapdosná azt aczél szárnyaival. Mind közelebb jött az ütemszerű zaj s aztán elcsendesült, a ködből pedig ott előttünk kibontakozott egy fekete hajótest, mely simán, mint egy vízi gigg, eluszott mellettünk. Alig került azonban mögénk, hirtelen megfordult és göztorkáival bugni kezdett. Ez valami

titkos jel lehetett, mert most egyszerre minden kürtő éledezni kezdett. Hajónkhoz három kis csónakforma gőzös siklott, körül uszkáltak, vékony hangon szólogatták, olyan helyesek voltak, mint a kis bagolyfiókák, amint a vén bugó hajót közrefogták, körülrajongták és amint a vizet verdesték, csak úgy hallatszott, mintha gyöngé kis szárnyait csattogatnák. Pokoli huhogás volt, azt hiszem a bagolyvár minden lelke föléledt, az esti csöndben egyet-egyet sikoltott és megvárta míg választ kap s csak aztán hallatta újra hörgő szavát. Ott kellett lennünk a bagoly-vár lába előtt, hisz az egész fészek lakója ott sirt körülöttünk, de azért a bagolyvár nem látszott, az még el volt rejtve a muszlin-szerű ködpalástba. Elöl álltak a kis hajók a gőzös csucsos fejénél; egy darabig utat zártak, talán a fészket most szerelték föl az új lakónak. De mikor a kettős huhhantás fölhangzott, szabad lett az ut a part felé s az a három gyerek-gőzös kíséző társul szegődött, sorakozva a jövevény két oldalán. Ilyen kísérettel, ünnepélyes nyugalommal uszott a nagy erejű hajó az éledező szél elé. S ez a gyöngé szél, mely csak az imént születhetett valahol ott az erdős partoldalon, biztos kézzel csavarta le a ködtakarót a bagolytanya misztikus váráról. És a

kőlábu vár ott állt a hajó előtt, magas, toronyszerű falaiival, az éber szemü ablakokkal, melyek most mind a gőzöst nézték, amely csodálkozva megállt. Csodás egy látvány is volt, az igazi mesebeli bagolyvár, melynek falai csaknem égis fölnyulnak és kis házgrésein száz meg száz fénycsomóból világítani tudnak. Magasra fölnyult a sok házszerű fal, nagyon magasra, de amint a vízbe beleért a lába és lenézett a víz tükrebe, ott még mélyebbre látszott ragyogása, szinte feneketlen mélyre, amint sok szemével aláfénylett a víz alá.

De a vár mögül tüzlángok csaptak elé: valami éghetett a nagy falak mögött. A lángok hamar elszunnyadtak, nem látszott ki tűznyelvük, csak a pirkadó fény az ég tetején maradt meg a körfalu vár mögött. Ez volt a bagolyvár világítása, halvány görögtűz, melyet a háta mögött tápláltak, pirosas ragyogó szín, mely felverődött az ég felé. Maga a törődött tizezer tonnás elnémult s nem is mozgott már, csak lassu gőzhörgése jelezte, hogy még van élet vasizmaiban. A gépszerkezet nem működött s a hajó azért mégis lassan közeledett a bagolyvár fallábához. Az a három kísérő kis gőzös toltá előre a mozdulatlan *Lucaniá*-t, szinte hallatszott erőlködésük, amint nagy pöfögéssel előre haj-

tották a hajót. Erős koppanás volt, amint oda ütdött a hajó a falak előtt lebegő kikötő hidhoz, most helyéhez ért, itt volt kiszemelve nyugvó helye, nem messze e házfalaktól, a titokzatos bagoly-vártól. Szinte kár, hogy ezt a mesebeli tündérképet eloszlatta az a csörömpölés, melylyel a kikötőhidat egy csűrformából a hajóra leeresztették. Egy ajtónyíláson meglátszott a házfal lába és a vasutzakatozás, meg kocsizugás, mely a bugó hangból tisztán kibontakozott s a vascsőben futkározó alakok jó hamar elfújták a meseképet s egész valójában látszott a hajófödélzetről, hogy az a magas falu bagoly-vár forma nem délibábon épült mesepalota, hanem csak egy csudaszép embertanya.

EGY ÁLMODOZÓ NAPLÓJA.

Lassan kezdett a hold emelkedni; kicsiny, keskeny képe nem volt nagyobb egy arasznyinál, az is meggörbült és föl-kunkorította vékony arcvonásait. Szeme még alig világolt, csak éppen hogy pislogott, de elég volt arra, hogy rátaláljon a halványarczu legényre, ki fehér párnáján pihent. Összenéztek, tekintetük találkozott.

— Én a hold fejedelme vagyok, szememben csodás erőt hordok, melylyel uralkodni tudok mindenkin, minden lágylelkü emberen. Te is az én hatalmamban állasz; halvány arczodra ha ránézek, hatalmam van fölötted. Csoda-e ez, hisz nekem egész lelkem arczomban van, szemem erejében, azzal élek, azzal uralkodom.

Ezzel elhallgatott s följebb kapaszkodott.

A halvány legény felelgetni kezdett:

— Tudom, hatalmad van fölöttem, de ez az

én boldogságom. Te fejedelemnö vagy, ezüsttől ragyogó ábrázattal, én meg egy halavány arczu legény vagyok, akinek összes öröme a te fehér képedben van.

A fehér arczu tünemény meg lehetett elégedve, mert nagy büszkén még magasabbra szállt s halavány fényvel sejtelmesen világítani kezdett.

Ez volt az első találkozás, mikor először talál-
tak egymásra a kis szobában, az esüstszinü néma hold s az ábrádozó legény. Minő messze vannak egymástól s lelkük mégis találkozott, pedig más világból valók. Az egyik egy kiegészített öreg terület, a másik oly ifju és oly bohó. A hold felcsuszott az ablak fölé s csak halavány fénye ért a szobába már, de ő maga egy időre tovább ment, utjaik szétváltak, hogy aztán ismét találkozzanak és elmondják egymásnak, pár szóban csak, a mi lelküket összetartja, majd szétszakítja. Egy kis dráma dióhéjban, bágyadt mosolyból és holdsugarakból összeszóve.

Csütörtök. A hold képe kissé haragos volt, mikor a tetőhöz ért, mely mögül belátott a kis szobába, arca kissé teltebb volt, mint előző nap, de azért nagyon hosszukás. Egymásra néztek, soká — szóltanul; a halavány legény szólt először:

— Lelked ezüstfehér, szined különös, én mindig a szinét keresem meg a léleknek s aztán abban gyönyörködöm. A te szined szép, különös szép, olyan rejtélyes szép. Mindig felőled álmodom; csendes, méla arczod csodás rejtély nekem, benne van egész ifjúságom, rajongó lelkesedésem; szeretnék folyton így álmodozni veled, hogy ketten megértenénk egymást s senki más nem azt, amit mi gondolunk. Te hatalmas vagy, én gyenge, erőtlen. Ha fényes képed felragyog, én bágyadtan hatalmad alá kerülök. Miért nem lehet közeledni hozzád? Hideg, kimért tekinteted megőrzi a távolságot; jer közelebb te, jer, vidíts fel engem, a küzködőt és szánj meg fehér mosolyoddal.

A másik felelgetni kezdett:

— Jól van, most tisztán látlak már, de arczod olyan halavány. Két-három nap múlva teljesen megismerlek, hisz nincs könnyebb, mint megérteni téged. Lelked ott ül két szememben mely halavány arczodból felém ragyog. Már is sejtem, mi van lelked fenekén. Most egy köny pereg le bágyadt képeden, majd a másik szemből is előbugygyan; szegény, szegény barátom, sajnállak téged. Ma tovább nem beszélhetek, még nagy utam van hátra, de bizton hiszem, mire újra látlak, fölszárad ez a két bolon-

dos könyecsepp, mely akaratlanul felszökött. Addig pihenj és álmodozz tovább. Mire újra látsz, arczom is teltebb lesz, szemem meg élesebb, hogy még jobban lelkedbe nézhessek a szemeden át, melynek üveglakán keresztül belsődbe kémlelek.

S a hold eltűnt az ablak elől, egy napra újra tovább futott, hogy megkerülje a földkereket, arczát meg kihizlalja még mosolygóbbra, mint volt azelőtt. Egy nap elmúlt, lázas, izgatott nap, tele küzdéssel, szenvedéssel; a rohanó élet vitte a bányadt ifjút, széleseben küzködő forgatagában, hogy mire megjött az este, csak odarogyott szépen puha párnájára. Még fáradtabb volt, még halaványabb, hogy a holdnak még több öröme teljék benne.

Péntek este volt, az égen bárányszőnyegek foltozott csapatokban, a hold fél képét föléjük tolt, s úgy nézett vissza az elhagyott ködbirodalomra; nedves, semmis ország az; ő hozzá képest csak olyan, mint az a párázó, mely a küzdő emberek verejtékéből száll a város fölé, hogy azt, pihenőre térve, betakarja. Fenn pedig, a pára- és a felhőbirodalom fölött, feltétlen és egyedüli ur a szelid hold fejedelme.

Szeme jobban ragyogott már, mint előző este, jobb kedve is volt, mikor barátját megismerte,

talán tetszett neki ez az álmodozó, szenvedő arcz, mely fölött ő teljhatalommal uralkodik.

— Elkábultál, talán szemem ereje bánt téged, pedig még igazi ragyogását nem is ismered, ez még csak féleróm, most gyűjtöm lassan össze azt, hogy aztán teljes pompával ragyogják a föld felett, majd meglátsz akkor teljes valómban, teljes ragyogásomban, szegény, szegény barátom.

S a hold ott ragyogott az ágy körül ezüst-fehér sugaraival, hogy még jobban izgassa megtört imádóját.

— Szép vagy, tündéri szép, de hideg, mint a csillogó hó. Fehér fényed agyvelőmíg hat, de semmi meleget nem ad az én szegény küzködő lelkemnek, mely rajta függ összes vágyaival együtt a te fehér szép orczádon. Ne légy kegyetlen, a miért hatalmas vagy, ne légy oly büszke, a miért ezüst szined van. Mért mosolyogsz, ha rád nézek, hogy aztán újra tova tűnj csak, álmaim tündérképe te, ezüst-lelkü holdkirályné.

A hold ereje kissé halaványulni kezdett s aztán arcza előtt, mintha fátyolt huzott volna rája, egy vékony felhőfoszlány csapódott szeme fölé; csak éppen egy hártavastagságnyi, mely mögül elé tudott kandikálni oly szeliden, mintha jóindulatát

akarná elárulni vagy talán szánalmát, melyet az álmodozó legény kiérdemelt. Aztán eltűnt egy felhőkárpit mögött és elő sem bujt többé ez estén rejtekéből, mert a felhőfal mögött ügyesen tovaosont és magára hagyta álmodozó barátját a sötét szobában, egyedül.

Szombat felhős, homályos egén soká nem látzott meg a hold, nem birt erőt venni a ködbirodalmon, csak mikor egy helyen felhasadt a felhő, ott jelent meg hirtelen, váratlanul fél képével, ezüstragyogásában.

— Jó estét, álmodozó, halavány legény! Még mindig úgy tisztelsz, mint azelőtt? Még mindig úgy nézel rám, mint mikor először találkoztunk? Sejttem, mit akarsz mondani, de eléred-e, nem nagyon messzi ut az ifjuerődhöz? Jól vigyázz, a holdkirályné, az ezüstlelkű holdkirályné, a pályadij!

S az ifju mosolygott és szeme föllobbanó lánggal adta meg a választ.

— S ha a legtávolabbi csillag ezüstbőrű lakója volnál is, érted, utánad mennék, ha másért nem is, csak hogy lelkedet lássam, szemedet megbámuljam; te most indulsz utadra tovább, bámuló, imádó csillagok ragyognak körül vándorutadon, tulvilági fény futja be pályádat; te hatalmas éjkirálynő,

emlékezz néha örök barátodra, ki ott fekszik fehér ágyvánkosán s felőled álmodozik, felőled, aki mindene, de kit soha el nem érhet!

A hold szeme biztatóan ragyogott fel, mintha azt mondaná:

— Miért nem!? Csak bizz és törj előre!...

Az álmodozó legény könyekkel felelt csak, mást mondani nem tudott. A hold pedig szétverve játszi könnyűséggel a felhőtáborn, felkuszott föléljük, büszkén magasra, úgy hogy amint a ködfoszlányok ezüst trónja alatt elvonultak, csak olybá tüntek, mintha egy szétvert sereg vonulna csapatostól a veszített csata után. Némelyik oly alakot öltött, mintha lovon ülne ember katonája, s üstökén sisakforma süveg tanyázna. Hirtelen kisebb regimentek sorakoztak egymás mellé s mind hódolatképen haladtak el a hold előtt, ki nyugodtan nézte fejedelmi magaslatáról a tovatűnő sereget, ezüsthéjűjét egy darabig rájuk pazarolta még s aztán tovatűnt s hagyta, hogy a homály ráboruljon a fantasztikus ködsereg, melyben csak az imént még ő gyönyörködött.

Sokáig nem jött aztán elő. Pár nap, egy hét is eltelt, ott járhatott valahol a felhőcsoport mögött, de előtérbe jönni nem tudott.

Az álmodozó legény várta, minden nap várta királynéját, de hasztalan, az nem mutatkozott.

Ismét szombat este volt, mikor a tiszta éj buráján feltűnt a fejedelemnő, hogy szokott útjára keljen. Teljes pompában volt, nagyobb már nem lehetett: egész képe ragyogott s kedves fénysugarai ezüst hangulatot adtak a vidéknek.

Az ábrándozó legény epedve várta kedves királynéját, hogy akkor, mikor legszebb pompájában jelenik meg előtte, királyi palástjának teljes csodájában, akkor elbucsuzzék tőle örökre, mert soha el nem érheti. Erőtlen ereje, csak lelkét viszi hozzá, de ő maga a párnatetőről megmozdulni nem tud, hogy lelke erejét kövesse s teljes erővel fölverődjék a fehérlelkű holdkirályné mellé. Szomoruan bucsuzott el kedves lelkü uralkodójától, pár szóban csak, de az keserves zokogásforma volt, mely a lélek mélyéből fölfakadt.

— Kedves lelkü lény te, ki évek hosszán voltál egyetlen gondolatom, kiért teljes erővel küzdöttem, ám soha enyém nem lehetsz. Pedig lelkedet, idegen lelkedet megértettem én, tudom, hogy mily csodaszine van, mily különös szokatlan színben ragyog, mikor felcsillan és szemedből előtör. Megértettem lelkedet, bizton tudom meg, összes rejté-

lyével együtt, de elérni nem tudom. Menj utadon tovább és hagyd pusztulni engemet. A te ezüst palástodat csókolom; vedd úgy, mintha bucsucsókom volna ez, melyet, mikor bevallom, hogy értelek és el nem érlek, végtelen örömben és kegyetlen fájdalomban, feléd lehellek. De ha néha mégis a felhő megfutja arczodat, egy-két könnyet ne sajnálj attól a szegény, bolondos gyermekifjutól, ki érted mindent feláldozott. Menj, menj utadon s hagyd, hogy el szakítsam tőled bolondos lelkemet, az én szegény, bujdosó lelkemet.

S a holdkirályné, a csodatündér, fátyolt vont rege-szép arczára és a halvány párafelhőből az eső permetezve földre hullott.

Talán megértette az álmodozó lelkét s neki is fájt, hogy örökre elszakadtak... neki, az idegennek...

nev
kor
Nem
par
kír
köz
állt
egy
fag
ha
get
kis
lát
A
ne
vo

A PATKÁNYOK.

Egy hajót jeleztek, pár száz utas volt rajta; neve az előrenyuló csucsfejére volt felsütve, s mikor közeledett a hajóhidhoz, olvashatóvá is lett. Nem tudom: honnét jött, valahonnét a tengerentul partjáról, utasait is ott szedte magába, hogy aztán kirakja őket a nagy amerikai földterületre. Mind közelebb jött a gőzös, majd oldalt fordult s úgy állt oda a kikötő-hid mellé. Árboczai és oldaldongái egy jéggé fagytak a vízi uton, melyet a téli hideg fagyasztó szele marokkal szórt a vizisivatagból a hajó felé. A kötélzetről is hosszú nyelvekként öltögették magukat a jégcsapok, amint csipkeszerűen kiszegték az árbocz-köteleket. Hatalmas, de vad látványt nyújtott a hajó, amint a révparthoz ért. A fődélzetem nem volt egy lélek sem, mintha utast nem is hozna magával. Félig-meddig olyanformán volt is a dolog. Mikor megkötözték a hajó két

oldalát, nem a fődélzetre csapták fel a hajóhidat, hanem ott oldalt, a kazán mellett, valami kis csapóajtó forma nyílástorok bejáratához.

Csodálkozva néztem ezt a készülődést, végre nem állhattam meg, hogy ki ne tudakoljam, vajjon az utasokat is ezen az egérlyuk forma kijáráson fogják kibocsátani. Egy szőrösképü, sok évet látott tipikus tengerészalak adta meg a választ, mely csak éppen arra volt jó, hogy még jobban izgatni kezdjen a titokzatos hajó-rakomány iránt.

— Nincsen ezen egy utas sem, csak a »patkányok« vannak a hajó fenekén.

Különös valami volt; köröttem ezalatt csoportosulni kezdtek a hivatalos személyiségek, valami doktorforma alak, egy-két fináncz, meg egy csomó más kéksapkás ur. Mialatt elkészültek a csapóhid felszerelésével, mely a patkány kijáráshoz vezetett, megadták a sipjelt, hogy készen van a szerelő munka. Erre a bizottság visszavonult egy magasabb emelvény tetejére, melyhez a víz partjáról keskeny lépcső vezetett föl.

Alig ütöttünk táborn a deszkadobogón, a patkánynyíláson előbujtak a titokzatos alakok, akik lezárva a hajó fenekére, pár hete tanyásztak már ott, hol a korhadó dongagerendák között, az undo-

ritó, meztelen patkányok ütöttek örök tanyát. Innét a hajó gyomrából másztak elő egyenként ezek a nyomorult, összerongyolt alakok, akik valahonnét messzi országból a társadalom legaljáról kerültek elő, valahonnét, ahol a pinczeodukban csak patkányok ütnek tanyát s a penészes levegőben satnya, szenvedő embervázak kinlódva tengődnek. A társadalom sárfenekéről verődtek fel ezek a nyomorult kivándorlók s aztán átusztak a vizen, mint a patkányok, hogy fölturják maguk számára a fejlődő társadalom alapját s örök fészket rakjanak a sár és pizok földalatti helyiségeiben.

Amint ott egyenkint kiugráltak a dobogó-hidra, csakugyan olyanok is voltak, pizkos szürke kőczruhájukban, mintha nem is embereket vetne ki magából a hajó, hanem onnét a legmelyéről ki-söprik, kiüzik a szennyes patkányokat, hogy kifordítsák mindazt a szennyet, mely a hajó gyomrába lerakódott. Mindegyre bukkant föl egy-egy alak feje, amint kíváncsian feltolta magát az egerlyukon, hogy a napvilágra jusson. Aztán rálépve a dobogó-hidra, megindult a part felé.

Különös látvány volt a dobogó tetejéről nézni, amint ezek az alakok előbujnak, megindulnak s aztán hosszú, kigyózdó menetben jönnek fel a lépcső

fokain az emelvény elé, hol mindegyiknek meg kell jelenni, hogy megnézzék őket és megbizonyosodjanak emberi voltukról és mindegyikőjüket fekélyeként befödő nyomoruságaikról. Riasztó, csunya látványt nyújt közelről, szemben látni ezeket az alakokat, az ő teljes valóságukban, mikor kijönnek a környezetből, melynek homálya szemünk elől elfödi őket.

Megdöbbentő nyomoruság képe az, amit ők megjelenésükkel nekünk kifejeznek, abból az ismeretlen birodalomból, melyet mindnyájan sejtünk, hogy él az utca-sár alatt, de közelről nem ismerünk.

Szinte megdöbbenve kérjük, hogy mely világ lakója lehet ez az emberi lény, aki ily csupasz állapotban jelenik meg előttünk. Bizony ezek mélyről jönnek fel, a társadalom hatodik-hetedik rétegéből, ahol már pizok, patkány és emberi lény között nem nagy különbség van, legfeljebb csak annyi, hogy az a patkányféreg mindig talál a gyomra számára tölteléket, ezek a szegény nyomorultak pedig csak koplalva tengetik arasznyi életüket s aztán ismét visszasüppednek abba a mérhetetlen pizokba, melyből gombamódra egy parányira kiverődtek, hogy leéljék sápadt, vértelen életüket. De ha egy ilyen patkánysereg egyszer

utra
fel
fölet
gen

tor
meg
föle

egy
riasz
eröv
tük.
mel
olas
gyo
kör
lehe
az
egé
a l
piz
aka
ha
fele

utra kel és a pinczerésekből a felszin utcza földjére fel tud emelkedni, szörnyü gondolatokat tud a fölötté élő társadalomba felcsapni, melyek az ő gennyedt, beteg lelkükből nőttek ki.

Sokan elléptek az emelvény előtt már, a doktor mindenikhez közelt hajolt, fejét-karját meg-megtapogatta, aztán amint a lépcsőfokokon ugrálva, fölfelé jöttek, szortirozta őket.

Csunya had volt ez, rémitően az, de aztán egy pár percz mulva megszokottak lettek s nem riasztottak annyira s csak akkor hatottak ujult erővel, ha valami különös lény bukkant fel közöttük. Ez is előjött, talán maga volt az őspatkány, mely egész családfáját magával hozta. Nemzetisége olasz lehetett, de fönt a hegybirodalom egyik nagyobb városának pinczefenekéről bujt elő. Homloka körül horpadás látszott, valami csapdaajtó nyoma lehetett; tüskés bajusza alól meg erősen kiviláglott az éles fogak kidülledő csapata. Ő volt a feje az egész generációnak, mely utána lassan fölmászott a lépcső utján. Ruhája valami szörméből készült, pizokszinü volt, mintha akaratlanul is hasonlítani akart volna a csatornalakó patkány szörméjéhez, hadonázva beszélt s aztán hátra mutogatott, azok felé, kik félve meglapultak körülötte s ez egy egész

fészekalj volt, melyben képviselve volt minden kor és minden nem, a szórmébe bujt patkánytól a meztelen bőri patkánykölyökig, mely csupaszságában még riasztóbb és undorítóbb, mint az a másik, akin kéregeként tanyát vert már a szenny.

Minő fokozata van az undorító pizsoknak, sohasem hittem volna, csak végig kellett nézni rajtuk s egy egész skálája tűnt fel a kiverődő mocsoknak, mely ragyaként betakarta őket.

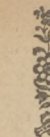
De legelől járt ebben az őspatkány után az a szóptatós némbor, aki a csupasz kölyköt emlőin tartotta. A foltozott rongy zsirfoltokkal volt — a többi ráarakódó pizsok közt — befödve, úgy látszik, ez összetartó szerként is szolgált, mely ezt a rongyhalmazt még úgy ahogy összefogta. A kölykök utána kapaszkodtak aztán, vagy pedig leültek a lépcsőfokokra és valami csontmaradékon rágicsálni kezdtek... Tényleg igaza volt annak az öreg tengerésznek, ezek nem utasok már, hanem csak patkányok, a fényes, a ragyogó társadalomnak legfenekeén lakó patkányai, miket most a hajó, mikor gyomra kifordult, itt napfényre hozott és elének rakott, hogy riadva tudomást vegyünk létezésükről. Valahogy átcsuszott az őspatkány azon a korlátfogón, melyet itt a víz partján ezeknek az átuszó

patkányoknak bebujása ellen fölállított a város meg a kormány.

Nagy öröm volt, mikor tovább jutott, hogy elmehetett onnét, hol nincs meg az ő éltető eleme, a pinczeszerü félhomály, mely meglehetősen el tudja takarni őt s nem enged oly könnyen megismerkedni az ő titokzatos voltával. Sietve is távozott s az egész fészekrakás utána csapódott. Mögötte jött még pár, talán vagy száz is lehetett, piszok és undorító szennyruha volt mindeniken bőven, de félannyi sem, hogy az őspatkány-családot meg tudta volna közelíteni. Némelyiknél a fej alakja volt vadabb, majd egy-két ruhabőre tetszett rémesebbnek, de csak azt bizonyította azzal, hogy ő is odavaló, ő is onnét jött föl, ahonnét az »őspatkány«. Vége volt a menetnek, a csapóajtón nem bujt föl több alak már, csak láthatatlan kezek kezdték lapát-számra vízbehányni azt a tömérdek piszkot, mely az ut alatt betöltötte a hajó fenekét. A bizottság is hazakészült, egy napra ismét kigyönyörködték magukat. Fölpakkoltak és elhagyták a nagy csür-alkotmányt.

A hajó állt még előttem, mely mintha megkönnyebbült volna rettenetes terhétől, mely gyomrát megfeküdte. Azon a szűk síkatoron, melyen ezek

a kivándorló csapatok eltávoztak, kiértem az utcza színére. De különös volt, a patkányok közül nem láttam már egyet is, mintha eltűntek volna, vagy a föld nyelte volna el őket... elszéledtek, szétszaladtak és lebujtak újra az ő birodalmukba, oda a nagy házak földalatti patkány-helyiségeibe, honnét csak akkor verődnek újra fel, mikor koronként a társadalom egy hatalmas mozdulattal a patkány-sereget napvilágra hozza... De addig ott tanyáznak, ahol a patkányállatok szennyes pincze-birodalma van, mélyen alattunk, a lábunk alatt s csak akkor veszünk róluk megdöbbenve tudomást, mikor egy dobbanásra a föld alól előteremnek...

a D
ami
fölk
eszé
nul

han
ren
ann
egy
sle
rés
éré
gul
vil
és
r

AZ ARANYORSZÁG ASSZONYAI.

Ti szép yankee nők! üdv tinéktek! Ha néha a Duna vize fölött egy-két jajgató sirályt találok, amint tétova, szinte ijedt lebegéssel billegnek a víz fölött, rátok gondolok, a ti tétova lelketek jut eszembe, amint csapodár szenvedélylyel, nyugtalanul vergődik abban a kimért, kalmár-világban.

Nem a »high-kicking« nőkről akarok írni, hanem azokról az ideális nőkről, akik túl a tengeren a nők javarészét teszik. Mi legtöbbször csak annyit tudunk róluk, hogy teljesen függetlenek, egyedül járnak az utczákon, egyedül utaznak és a sleeping carokat is megosztják a férfiakkal. Egyrészt elmosolyodunk merészségükön, másrészt — az erényörök — megbotránkozunk tulságos szabadságuk miatt. De talán van valami abban a kalmárvilág levegőjében, ami nekik ezt mind megengedi és biztosítja. S ez az »Agio«. Kevesebb nő van

Amerikában, mint férfi s így nagy a kereslet. Azt mondhatnánk, hogy nálunk tultermelés van; de így zsákutba jutnánk jóhamar.

Egypárszor volt alkalmam estéken egy-egy yankee leány gondolkozását megismerni s agyvelejébe nézni.

Talán nem lesz baj, ha elmondom, mit találtam abban a szép kopolyában, mely koronként rám mosolygott.

— Hogy van ön? — kérdezte ő és én ugyanazt feleltem.

Mikor beleültem abba a kis karosszékbe, mely egyszersmind hintaszék is volt, éppen bókolni akartam, milyen szép bajéke van, mikor erősen rám nézett és így kezdett faggatni:

— Mit tart ön a bimetallizmusról? Mikorra képzei azt, hogy a magyar valuta rendezve lesz?

Ugy éreztem, az a kis hintaszék összecsuklik alattam, de aztán erőt vettem magamon és szédítő gyorsan hadarni kezdtem:

— Az arany és az ezüst együttes szereplése könnyen előidézi a...

Valaki a társaságban Munkácsy nevét említett és én lelkesülten kezdtem a festőkirályról beszélni.

De egy újabb kérdés állt utamba, melyet az a veszedelmesen szép cenzor élém emelt:

— Milyen pályára mennek leginkább önöknél a nők?

Gyorsan akartam felelni: A jégpályára és a tennispályára; de aztán meggondoltam egy kissé a dolgot s megmagyaráztam, hogy az ujságokban meg volt írva, hogy egy-két nőhallgató is van az egyetemen.

— De hát nincs valami végczél önöknél a leányok életében?

— Feltétlenül van: a férjhezmenés.

Azt hiszem, hihetetlennek tetszett előtte a dolog, mert mosolyogni kezdett. Én meg akartam védeni honleányaimat. És erősen állítottam, hogy az nem a legkönnyebb valami, valóságos művészet. Mrs Gyurkovicsnak hét leánya volt és férjhez adta őket, pedig fiai is voltak...

Mikor nevetni kezdett, abban hagytam az egész dolgot. Az első napokban történt ez s amit akkor megmagyarázni nem tudtam magamnak, később egész világosán láttam, ugyannyira, hogy kissé rosszul esett aztán, mikor a yankee nőt összehasonlítottam a honi leányokkal.

A vasutakon, ha nő lépett be a kocsiba és

egymagában üldögélt kerevetén, hozzámentek a férfiak és egypár udvarias szó után, mely az időre vagy egészségre szorítkozott, vitatkozni kezdtek vele társadalmi kérdésekről; eleinte rendkívül különös volt a dolog én előttem, de azután felbuzdulva a többiek bátorságán, követtem példájukat. Sok kedves ismerősre akadtam. Ha jól emlékszem, az egyik egyetemi tanár akart lenni New-Yorkban s most Európába indult tanulmányutra. Egy magas nyulánk testű, irónő volt, aki barátnőjével együtt végezte tanulmányait, akiből kiváló detektív lett s műveleteiben a deduktív módszert követi. A legérdekesebb dolgokat, amik legjobban megvilágítják az amerikai társadalmat, nőktől, ezektől a szellemes szép nőktől tudtam meg, akikkel úgy futólag vasuti kocsiban, vagy egy hajó födézetén összetalálkoztam. Sokáig nem tudtam megérteni egy dolgot, amit csak hazafelé való utamban tudtam meg egyik legjobb barátomtól, attól az okos szemű nőtől, aki azóta itt Pesten is fölkeresett.

Mikor Nápolyba értünk, egyedül maradtunk csaknem a nagy hajón, melyből a legtöbb utas partra szállt és csak hárman-négyen mentünk tovább Genua felé. Azon a gyönyörű holdvilágos éjjelen, melynek bűbájos levegőjébe vastagon szórta föl a

füstöt a távoli Vezuv, együtt sétáltam avval a barna nővel a hajó födélzetén. Nápoly előttünk volt és a város házaiból, mint egy nagy léggömb, olyan könnyedén emelkedett ki a Bazár kupolája, amint az alatta égő villamosfénytől leheletszerűen könnyüvé lett. Sok mindent megbeszéltünk, de egyszer csak, nem is tudom miért, talán mert ismét Európa légkörében voltam, a házasságot kevertem beszédembe.

Azt hiszem, megértett; mert oly szépen elmondta azt, amire kíváncsi voltam:

— Lássá, minálunk nem divik az az európai betegség, hogy férjhez kell mennie minden leánynak, mert úgy szokás. Itt minden nő és minden férfi kitüz magának egy életcélt s aztán igyekszik elérni; ha aztán időközben megtörténik velük egy mellékes esemény, a házasság, azt sem bánják. Sohasem fog ön találni »real« amerikai nőt, aki önt házassági témával untassa.

— És aztán boldogok együtt? kérdeztem.

— Másban van a boldogságuk — a munkában. Lássá, míg én itt önnel beszélgetek, férjem a levelezést végezi, amelyet előbb én végeztem s ő most fölváltott engemet.

A hajó előtt egy csónak uszott el, meglát szott a csónak orrán, amint két szegény olasz össze-

bujt, egy borzas fejü ficzkó, meg egy szárazhaju leány együtt dudoltak s az evezős csendesén hajtott a csónakot.

Különös valami volt, társnőmnek is megtetszett. Azok is boldogok voltak ott s ő is, ez a barna haju nő is boldog volt; — biztosan tudom, hogy az, — de milyen más boldogság volt az övé.

Mikor visszaverődtem a régi körbe, s megpróbáltam azt, amit odaát láttam, komoly dolgot tárgyalni nők előtt; hamar beláttam, hogy ha azt akarom, hogy jó képpel fogadjanak a társaskörökben, meg kell maradnom amellet: Nagysád ma jól néz ki. Ez a kalap... Hallotta, ennek — ez udvarol.

És én a yankee nőkre, ezekre az erős akaratú, éleseszü nőkre mondtam azt, hogy szegény sirályok, szegény, tétova, akaratnélküli madarak: azt hiszem, megbocsátanak, mert nagyot tévedtem; a magyar nőkre gondoltam, a mi honleányainkra, akik tétova szemmel néznek végig a korzó hosszán, — hova a gondos és leányai sorsát szivén viselő mama viszi őket — s szinte várják, hogy valaki jőjjön értük, hogy férjhez elvigye... Yankee nők, üdv tinéktek; ha vétettem ellenetek, megbűnhődtem érte, mert folytonosan, szünetlenül hozzátok sir vissza lelkem. S most, hogy bucsuzom tőletek, bo-

császatok még egyszer meg nekem. Hivtalak ben-
neteket, hogy jertek át ide ebbe az öreg földrészbe,
de mindezt csak azért tettem, hogy kedvezzek egy
kissé nektek. Oh, jól tudom, belátom, nektek nem
szabad kijönni abból a csodaországból, mert annak
szabad levegője az, ami titeket olyan bámulatos
erőben éltet. Az a tündérország az, ahol a nagy
agyvelők teremnek s abban a balzsamos világban
uralkodik az egyéniség. Mit keresnétek ti itt, filisz-
terek belőletek nem válnának soha...

Kedves yankee nők ti, kívánom nektek, hogy
mikor elhallgatjátok azt a finom zenét, jókedvvel
üritsetek sok-sok sörbettpoharat. Mi meg majd
megmaradunk a sör mellett, aztán dudu-, meg har-
monika szó mellett táncolni fogunk.

A BOLDOG SZIGET.

(Key-West.)

Az a kis félsziget, mely lenyulik Amerika testéből a ráktérítő felé, alacsony partu szigetekben végződik, melyek mintha egy elmerült test körvonalaít jeleznék, itt is, ott is fölbukkannak, aztán szabálytalan sorba verődnek és félkör alakban hajlanak lefelé. Legalul van aztán a legerősebb köztük, Key-West, mely mint egy középpont, bezárja a sorozatot.

Észak felől jöttünk s először egy szép kanyarulatot tettünk a város előtt, mielőtt bevonultunk a kikötőbe.

S azon az alacsony porondon olyan erős kaszárnyaépületek voltak, melyek szinte agyonnyomták azt a kis szigetet, amint arczczal Havanna felé néztek.

Szembe a kikötő kapubejáratával volt még

egy kis földhát, nem nagyobb, mint egy összeszorult városi park s ez a kis hegyhát, mely alig látszott ki azelőtt a sós vizből, most olyan erős, mint egy fenevad. Ide építették az amerikaiak a kikötő-várat, mely eltüntette a szigetet egészen s most csak egy nagy kötömeg látszik ahelyett a szép zöld fű helyett, mely ezeket a szigeteket borítja. Ez a kórakás az ő száz meg száz tüzet fújó lőréseivel a *Dry-Tortugas*, mely föntartja a bejáratot a yankee birodalomhoz s megőrzi a paradicsomkert kapuját. Egy-két hadihajó, mint valami uszó szörnyeteg, ott lebegett a mellett a vizivár mellett s azok a nagy vastömegek tehetetlenül feküdtek a boyok körül, mintha unalmukban[] elszunnyadtak volna, tűzvérük lassan kihült s most már nincs semmi erő bennük. Egy-két hullám néha feléjük csapott, de alig billentek meg, mintha érzéketlenek volnának, elfásultan pihentek tovább.

Végig sétáltam azon a kis városon, mely itt ezen a földfoszlányon megszorult. Az egész csak olyan volt, mintha álomban volna, amint attól a tikkasztó melegtől, melyet a januári nap felé sütött, elkábult. Az egész élet lüktetését egy kis tramway adta, amely elé befogtak két nagyfülü öszvért azok aztán a kocsis álmos csettegetése közben végig-

kocoztak azon a két rozsdás sinen, magok után huzva egy idomtalan faskatulyát, melyen egy-két néger-alak bóbiskolt. S az emberek is amint szállingózva végig mentek a járda fadobogóján, mintha gépiesen mozognának, úgy mentek az utczákon, minden életerő nélkül. Egy csapat tengerészszel találkoztam, kik a sziget végéről jöttek, kezük, lábuk lógott az unalomtól. Szinte látszott rajtuk, hogy készakarva járnak olyan lassan, nehogy ismét a páncélosra kelljen szállni a kikötőnél, ahol az unalom még borzasztóbb, mint itt ebben a kihalt városban, hisz a kazánban nem ég a tűz s az ágyuk unatkozva ásitanak. A fogadó faerkélyére ültem vissza s várakoztam. Egyszer csak nagy riadalom támadt, egy *néptömeg* jött, lehetett vagy tiz ember. Kocsi után jöttek, mely vánszorogva közelgett felénk.

Mikor közelünkbe ért, a kocsi deszkáján megláttam a nagy csodát, két tátogó tekenős-békát. Furesa egy kocsi volt az, nem volt azon sem bak, sem ülés. A bakot az egyik tekenős adta, amint hátára döntötték, aztán sima hasára ráült a kocsis, egy néger ficzkó, idomtalan, szinte buta arczezal, de azért hercegnekedte magát, amint hiányos öltözékében ott trónolt a teknős hasán. Az ülés a

másik béka volt, ezen egy másik alak kuporgott, egy másik fekete hős, aki nagy buzgalommal mesélte a kocsit követő uszálynak a nagy eseményt, mely hét világra szólt, miközben előrecsucsorodó duzzadt ajkai csattogva, mint a castagnetta, összeverődtek. A békák levegő után vágytak és ránczos szájnylásukat tátogatták, mialatt zöld, üvegszerű szemeikkel csodálkozva nézték a körülállókat s azt hiszem, azon gondolkodtak, hogyan alkothat a természet olyan csucsorodó száju fekete szörnyeket...

Estefelé megjött a hajó Havannából, mi is fölpakoltunk rá, hogy Tampabay-be jussunk. Szép csöndes éj volt, én a födélzetre vágytam, hogy elnézzem a csillagtábort, míg eltart a szivarom. Azonban a födélzetről kisvártatva lekerültem a kajütömbbe, elűztek onnét a Stearage lakók. A hajó Havannából jött s ott jól megtelt gyomra spanyol menekülőkkel. Nem a legfinomabb társaság volt ott lent én alattam, mert ahelyett a csöndes *yes és no* feleselgetés helyett sűrűn hangzott *sacra*... néha egy kissé jobban kiczifrázva.

Mikor aztán Tampabaynél a hajó kiöntötte tartalmát, csaknem olyan volt ez a tömeg, amely onnét a hajófenékről kijött, mint egy csapat mez-telenbőrű patkányfőök, mely elmenekült a víz elől,

mely onnét a hajó fenekéből lassan-lassan feléje földagadt.

Jó idő elmúlt azóta s abból a csöndes Key-Westből lett egy olyan izgatott város, amelyben jobban lüktet az izgatottság, mint bármely másban, mely jól fönt van északon s lüktetve él. Érdekes volt, amint a háboru hir mindjobban és jobban kezdett éledezni s aztán alácsuszott onnét észak felől Key-West felé. S most Key-Westre néz a yankee szeme és összeránczolt homlokkal nézi a Dry-Tortugas vár falát. Azok a matrózok és unatkozó katonák meg kivonultak az *alvó városból* s levetkőzték automat járásukat, lüktetve élnek és izgatottan végzik munkájukat. A boyokról leoldották azokat a vasszörnyetegeket, tüz dohog a gépkazánban s a feljövő nap csillogva verődik vissza, amint a nyitott száju ágyukra néz. Dry-Tortugas réseiből széles torku ágyuk tátognak ki s megreszket a levegő, mikor fehér füst tódul ki aczéltorukukból.

A tekenősök vigan fürödtek a parti fővényben egy ideig, a néger ficzkók a szokatlan reportereket bámulták, hanem aztán mikor onnét Havannafelől koronként olyan fehér köd lebbent föl a sik tengeren, mely erőszakos csattanásba futott

át, mely sértette az ő fülkagylóikat, mélyen bele-
ásták magukat a finom homokba.

A négerek pedig tágra nyílt szemekkel jár-
nak az idegen newspapermenek között, érdeklí öket
az ő különös egyéniségük, itt-ott ellopnak egy-egy
hírt, amelyet úgy félfüllel meghallanak, és estendre
aztán megvitatják a háborus híreket, egymáshoz
bujva a kerti palánk mellett. Szemük parázsszerűen
fénylik a sötétségben, amint izgatottan beszélget-
nek, duzzadt ajkaik meg csattogva verődnek össze,
mint megannyi castagnetta...

A GÉP-EMBEREK.

Éjfél lehetett, mikor a hidhoz értem és bekerültem a deszkafalon, mely az építő gödröt körülfutja. A munkát szünetlenül folytatták; ha az egyik csoport munkás fáradni kezdett, a rozoga munkás-tanya mögül adott jelre új csapat érkezett — féltelenre vetkőzve — hogy munkába álljon. Rendetlen, piszkos ruházatban, félig kialudt arczvonásokkal és a mint szinte vánszorogva mentek munkahelyük felé, olybá tetszettek előttem, mint valami automat-szerkezetek, melyek nehézkesen mozognak, szigoruan engedelmeskedve óraművü szerkezetüknek, mely bennük a lelket pótolja. Közöttük mindenütt gépek voltak, nagyfejű emelő daruk, melyek pörögve fordultak meg sarkuk körül, összetákoltt palánkfalak, melyek vállvetve feküdtek a hegyoldalnak, kattogó czölöpverők, melyek ütemszerűen sulykoltak a fenyőgerendákra. Minden csavar moz-

gásban volt, az összes erő együttesen működött. A gyenge világításban az élettelen czölöpök még hatalmasabbnak tetszettek, a mint mozdulatlanul kimeredtek a víz mélyéből. A háttérben egy kis összetakolt deszkabódé belsejében lélezett a szivattyugép, amint tele tüdővel fujta a levegőt a légszilipek alá, melyek már jó mélyen lent feküdtek a víz alatt.

Egy deszkahidon álltam, melyről belátszott a gödör mélye és a víz széle, ahol a pillér alja nyugodott.

A gépek ütemszerű mozgása uralkodott az összes embereken, sőt azokon a vánszorgó öszvérllovakon is meglátszott, amint lépésjárásukban engedelmessé válnak a gépek hatalmának.

Az egész egy nagy gépnek tetszett előttem, melyben élőlény és élettelen tuskó egyenlő szerkezetű részsze válik. Mintha minden ebben a csattogó környezetben egy gépkerék lenne, mely szabályszerűen befutja kimért körét és a másikat egy hajszálnyival előre tolja.

Egy harangkongás jelezte, hogy új csapat munkás érkezik. És csakugyan alig bugott fel a jelző harang, a kőrakások mögül, a kavicshalmok lankájáról, mintha a kövek közül nőnének ki, föl-

verődtek a munkások és csoportokba verődve, gépszerűleg jöttek a munkahelyek felé. Mikor így elérem teremték onnét a közelemből, ahol a homályos árnyéktól csak kőhalmazokat láttam, azt hittem: a földből bujnak elő ezek a gépemberek és amint mintegy elváltak a kötömegtől és eleven mozdulatokkal megindultak, eszembe jutott, hogy talán a lábam alatt is, a kövek között, tanyázik egy pár sár-ember még, akik majd adott jelre megmozgatják a köveket ott én alattam és napvilágra törnek...

Mozdulatlanul, teljes figyelemmel néztem azt az embercsoportot, melyet a kórákások szültek itt a szemem előtt pár pillanat alatt, amint mind közelebb jöttek, nyugodtan, gépszerűleg...

A gödör mélyéről jelszó hallatszott, egy embertorok adta; de azért csak úgy bugott, mintha a gép tüdeje szólna. A csoport erre szétszóródott; leereszkedtek a víz partjához, fölkusztak a czölöp-állványokra, majd meg szálltak a gödör legmélyére. S a gépek tovább zakatoltak és teljes erővel dolgoztak...

A gödörből pedig lassan kijöttek a fáradt, kihasznált, félmeztelen alakok és följutva a föld színére, elbujtak a kövek közé, mintha visszabujtak volna a durva kőhalmazok közé.

Valami különös valami volt, amint hol élő alakok jöttek elő a kövek közül, majd meg az élők tüntek el az ormotlan gránit-kövek között, mintha elpihenve, megdermedtek volna.

Csak a gépek futottak egyformán, szakadatlanul.

Egy asszonyforma alak jött a munkások után; ő is onnét került elő, a honnét ezek a titokzatos alakok; elkísérte őket a gödör széléig és ott várakozott a feljövőkre, pálinkás üveget hozott magával, néha-néha egy munkás elvette kezéből és lassan ivott az üvegből, aztán elment a deszka-dobogók között a czölöpsorok felé. Az asszony megvárta az érkezőket is, amint lihegve, fáradt tüdővel felérték hozzá, gépszerűleg eléjük nyújtotta a palaczkot s aztán velük tartott, amint elhuzódtak a pihenőre. Olyan volt ő is, mint egy élettelen gépalkatrész, amint a pálinkás-butykost odatartotta a kiszáradt, szomjas gép-emberek szájnylására.

Teljes sötét éj volt körülöttem, csak a magasban lógó villanylámpák adták a tejszínű világitást a lázas munkához, mely szinte inszakadásig ment, amint minden vas és ember anyag egyaránt igénybe véve, hajtva volt.

A sulyokverő csapkodó hangja volt az irány-

adó, mely a többi zavaros hangból életerősen tört elő s olyan ütemszerűen szólt, mintha egy óriás lábnyomától bugna föl az üres föld, amint az mind lejjebb száll a föld gyomrába.

Egy szegény öszvér kidült, beleszédült a gödör mélyébe, maga után rántotta a talyigakocsit is, ami aztán minden csontját összetörte. Egy kis rianás volt a gödör körül, hanem aztán jó hamar feldobták egy kocsira a dögtetemet és a másik öszvérlóval kihuzatták a palánkfalon kívül. Az már a külvilág volt, egy más birodalom, ahol az emberek lassabban járnak és a gépeknek többé nincs hatalma.

Egész éjjel ott álltam a gödör szélén, mely a víz mellett van, csak egy kis föld-él választja őket ketté. Beleéltem magamat a környezetbe és engedelmeskedtem a gépek parancsának, jól éreztem, mennyire az ember felett állnak kiszabott törvényeikkel, melyet pontosan betartanak és simán befutják utjokat.

Nem lehetett hallani nyögésüket, erőlködésükben, pontosan összeillettek alkatrészeikkel és biztosan dolgoztak. Mellettem alig pár lépésnyire egy hosszú nyelvű lánczkötél vitte át a gőzgép erejét a lent futkosó kis kerekek közé és az oly simán

szaladt, hogy semmi zökkenést nem adott, amint a láncz befutva ovál utját, ismét lefelé haladt.

Ugy hittem, semmi ki nem zökkenetheti őket csapásukból többé, mindez a végtelenig így mozoghat, amíg csak van tűz-vér a lüktető kazánokban.

A sötét éj halavány pirkadásba ment át, éledező világosság szűrődött a villanyfény közé.

Egyszerre csak a czölöpverő állványok felől irtózatos csattanás hallatszott, utána ropogás, gerendarecsegés, emberjajszó, amíg mindez belefult a vizlocscsanásba.

Irtózatos volt, — egy géptámasztó eltörött és az egész sulyos vasszerkezet lezuhant, összetörve, maga alá kapva, amit csak utjába talált.

A czölöpök pattogva törtek ketté, a földfal egy része leomlott s az egész deszkázat a nyüzsgő emberekkel eltűnt a víz alá.

A vészharang megszólalt, minden gép megállt s a munkások levetkőzve a gépek hatalmát, vaderővel rohantak a vizpart felé.

A folyóvizen fadarabok bukkantak elő és vergődő emberfejek és koronkint még abban az irtózatos hangzavarban előtört a víz alól a kavargó örvényből a bugyborékolu légbuborék, mintha most a víz szólalt volna meg s az adná ezt a riasztó hangot.

— Dereglyét, csónakot! — hangzott mindenünnét. — Kötelet kell dobni a vergődőknek! Egyik ember a másikat biztatta s azalatt hallatszott az irtózatos küzdelem, amint a menekvők egymást lehuzva, levegő után kaptak...

Pár ember kiuszott... aztán lerogyott kimerülten a kőpartra, a jajveszékelés mind csenedesebben hallatszott, a víz sem bugyborékolott oly ijesztő hangon, megnyugodott minden — csend lett ismét...

S most megkezdődött a temetés, amint a víz lassankint felszínre dobta a megdermedt alakokat onnét a kavargó iszapból. Mindegyre felbukkant egy, a csáklásos csónakba emelték s aztán, mikor megtelt a kis lélekvesztő, a part szélére kieveztek velük és lerakták őket a kőhalmazokra.

S azok ismét ott feküdtek a köveken és most már ép oly élettelenek voltak, mint az a durva környezet, melyből előnőttek.

Egy fáklya került elő, egy napbarnított arczu, tépett ingü munkás hozta, aztán meggyújtva, fel tartotta a halottak fölé. Az utolsó csónak is visszatért a vizről, még egyet meghozott magával az áldozatok közül. Szegény egészen össze volt zsugorodva, az arczszíne meg borzasztóan megváltozott... Lefektették őt is oda a többi mellé. Két sorban

feküdtek, nyolczan egy-egy oldalon, sötét mozdulatlan-
lanságban; élettelenül felfujódva a posványos viztől.

A nap ekkor ébredt és végignézett a kőhal-
mazon fekvő embereken.

A többi köréje állt a hullatetemeknek és
sorra járva őket, csendesen beszélgetni kezdtek:

— Ennek öt gyereke maradt, a másik meg
most nősült a télen.

És ezek a gép-alakok egyszerre érző embe-
rekké vedlettek, amint csöndes fájdalommal ott áll-
tak a kórákások között, bajtársaik megdermedt
teteménél. Előtört belőlük az érzés, mely előttem
magasra kiemelte őket a sárból és a kavicsgulák
közül, amint ott bajtársaikat gondozni kezdtek.
Nem voltak többé durva kőfejtők, egész mássá let-
tek, amint lerázva magukról a környezet és a gépek
hatalmát, egymáshoz bujva, lassan sirdogálni kezdtek.

Egy néember tört elő a munkások mögül;
megismertem, ugyanaz volt, aki pálinkás üveggel
várta az érkezőket. Futva jött, valahol elmarad-
hatott s csak most tudta meg a baj hírét. Kendő
sem volt rajta, az valahol lemaradt róla, amint fél
vadként a víz partjához futott. Kőbuczkáról kő-
buczkára ugrott, míg odaért ahhoz a két sor kékülő
arczu holt emberhez. Szótlanul ment köztük végig,

aztán figyelmesen lehajolt hozzájuk, fölemelte egynek-egynek elázott fejét és arczába nézett a torzalaknak.

Egyszer aztán megtalálta, akit keresett. Egy felfujódott, puffadt, gépészforma embert; szeme még nyitva volt a holtak, fehérével a homlok felé fordulva... Szótlánul rádobta magát; csak perczek múlva kezdett sikitva jajveszékelní és újra ráhatnyatlott a halottra; s mintha az felelt volna neki, mert a víz a puffadt testben a szájüregbe hatolt és rémesen hörögni kezdett...

ala
hog
ket
rés
me
kü
eg
ha

pa
vá
me
fö
m
uj
lá

KUPOLÁK A ROMOK FÖLÖTT.

Erős lábu munkaállványok között porlepte alakok munkába állva emelgetik izmos karjaikat, hogy nagy csattanással vágják szabályossá a kő rögöket, amelyek lassan a víz alá szállnak, hogy a mérész hid talpát sziklakeményen megvessék a víz medrében. Mikor néha egy hóhordó taliga felrí a küzködő munka-táborból, olybá tetszik, mintha egy fáradt ember csikorgó nyögése volna az a hang, mely eléhangzik a kötömeg közül.

Kétségtelenül merész munka készült a víz partján. A két oldalt föltákoltt munkaállványok vázalakjai sejtették a mű csodás méreteit, melyet megalkotni készült az egész deszkamunka s a többi földhordás meg a hegybevágás, amely mind meg mind csak azért turta fel a part alakját, hogy az új mű megszülessék, létrejőjön. Csunya idétlennek látszott a hid környéke, pedig érezni lehetett, hogy

a nagy körrajzok egy merész mű születését jelzik, egy csodaműét, mely a földhányásra és a kőrakásra fog ráülni a két oldalon, hogy átívelje lehelletszerű könnyűséggel a folyam medrét. S annak a sok munkásnak küzködő munkája, melyből az egésznek meg kell születni, dobogó hangon hirdette az új műnek csoda gyorsan készülő épülését; varázsszóra születését, hogy karesu, könnyű alakjával, amint a víz felett [magasan fennlebeg, messze országhirt szerezzen róla, erről az emberkéztől] épült csodaműről, mely ebből a földből nőtt ki, ebből a talajból készült. Oldalt, a hid épülő alakja körül, a vízpart oldalán, nehéz masszív házak állnak egymás mellett, keményen fentartva cserépféjükét. S ezekben az erős kőházakban szakadatlanul folyik a munka csak úgy, mint ott a hid körül az építő gödör belsejében.

A folyó túloldalán romhalmazok álltak szemközt az épülő hid deszkakerítése mögött, melyek közül csodálatosan bontakozott ki egy-egy kupola fejű ház, mely most épült a romok fölött. Különös látvány volt, a munka tábora körülöttem, kezdve az egyszerű kőfaragó műhelyétől egészen addig a masszív kőépületig, amelynek már oly nagy szellemű lelke van. Aztán a túloldalon a kőhalmaz,

mely között serényen folyik a munka, hogy a hid megszülessék, a hidfő mögött deszka kerítés s aztán a romhalmaz, melyből kupolafejű házak merednek fel.

Nem köznapi látvány volt ez a sok feltört meg összehordott kő s az a sok vázszerkezet, mely mind megannyi szögletesen emelgette gépkarjait; egy-két emelő gép könyöke csikorogva fordult meg, mintha a nehéz munkától jajdulna fel olyan siró csikorgással s aztán megint csak lehajtva derekát, folytatta a kimért munkát, amelyet vezetője ráparancsolt. Érdeklődve néztem ezt a küzködést itt s aztán koronként a felé a nagy kőépület felé néztem vissza, amely komoran, némán, mint egy lezárt ajku kőszfinx állt a viz partján. Kőburkolatja visszatartja a hangokat, belsejéből nem tör elő hang, azoknak az ott küzködő embereknek jajszava csak a kapuig ér.

Csodálatosan érdekes volt az egész környezet. A nap is lemenőben tüzet rakott egy felhőormon s aztán ilyen rejtett tábor mögül szórta vissza erős színű sugarait, melyet vérfutotta szeme sugározott szét. Hatalmas elváltozást csinált ez az új szín, mely finom szinköd alakjában verődött le. Az emberarczok megváltoztak, körvonaluk élesebbé vált,

a háttérben levő épület még ridegebbnek, még keményebbnek tetszett s üvegablakai vérpiros színben ragyogtak. A folyó tuloldalán a romok felé emelkedő kupolaacsucok csodás ragyogásban égtek mintha meleg embervérrel festették volna be őket s attól ragyogtak volna aztán olyan bűbájos szépen olyan vakítón. S akkor, mikor így élesen élém áll az egész kép, mintegy megvilágítva valami más fényforrástól, más felfogástól, akkor megértettem mindent. A szakadatlanul dolgozó embereket, a nyikorogva forgó gépeket, melyek rivó csikorgással árulják el fájalmukat s ezt a nagy kőházat, melyben erős küzködéssel folyik a munka, de melyből jajszó nem tör elő, pedig annak a háznak szerkezete épp oly fájdalmasan jajgat, amint munka közben titkos mozgatóik egymásba ütköznek s aztán a rossz rendszer következtében csikorogni kezdenek.

A folyó tuloldalán pedig a ledöntött romhalmazból felverődő házak titokzatos regénye is egy lobbanásra eszembe ötlött. De csak egy pillanatig tartott az egész s aztán a nap eltűnt. De ez a pár pillanat elég volt, hogy a csodás rejtély titkát megoldja előttem csalhatatlan bizonyossággal. Ez a hidverés a víz partján, ez a szigorú munka a kőépületben, meg a lilium-fejű kupolaházak, egy

munka csak, nagy, hatalmas munka. Egy óriás mű megszületésének csoda munkája. »Egy társadalom születése. Egy társadalom születik itt a romhalmazból, mely már-már öltögeti fejét. Sok rom fekszik már a lábai alatt, s azok alá a romok alá sok ember fej alá van temetve, sok embernek a vére belefolyt. S ez az igaz! Ez az életető erő, mely a társadalmat felnöveli. Vér, meleg embervér, azoknak a vére, akik a küzdelemben elpusztultak, tönkrementek, akiket a társadalom már felélt, kihasználta, hogy belőlük az ő ragyogó alakja létrejőjjön.

A leomlott társadalom hamvából születik meg az új, hatalmas nagy alakban, mely, ha a nap rásüt, erős színűen ragyogni kezd, de vakító piros színnel, melyet az embervér ad neki. Vérből születik meg társadalmunk, különös színét is a vértől nyeri, hogy csodaképen létrejőjjön és nagyranőjjön ebből a földből, melyből most nagynehezen kifejlődik, bontakozik. De addig, míg teljes alakját megnyeri, még sok vérnek kell belefolyni, de a mi vérünknek, a mi erős, forratlan magyar vérünknek.

TARTALOMJEGYZÉK.

	Lap.
Előszó	I
Alakok a ködhomályban	1
Sár-emberek	10
A hideg város	18
Madonna és a gyermekek	26
Tűz körül	34
Gyermek-mese	41
Mese-lények. (Egy amerikai társaságban)	47
»Grip«	56
»A sirály madár«	66
Fél-halál	74
Az indián »Pán« halála	82
A bagoly-vár	90
Egy álmodozó naplója	96
A patkányok	105
Az aranyország asszonyai	113
A boldog sziget. (Key-West)	120
A gép-emberek	126
Kupolák a romok fölött	135

Lap.

I

1

10

18

26

34

41

47

56

66

74

82

90

96

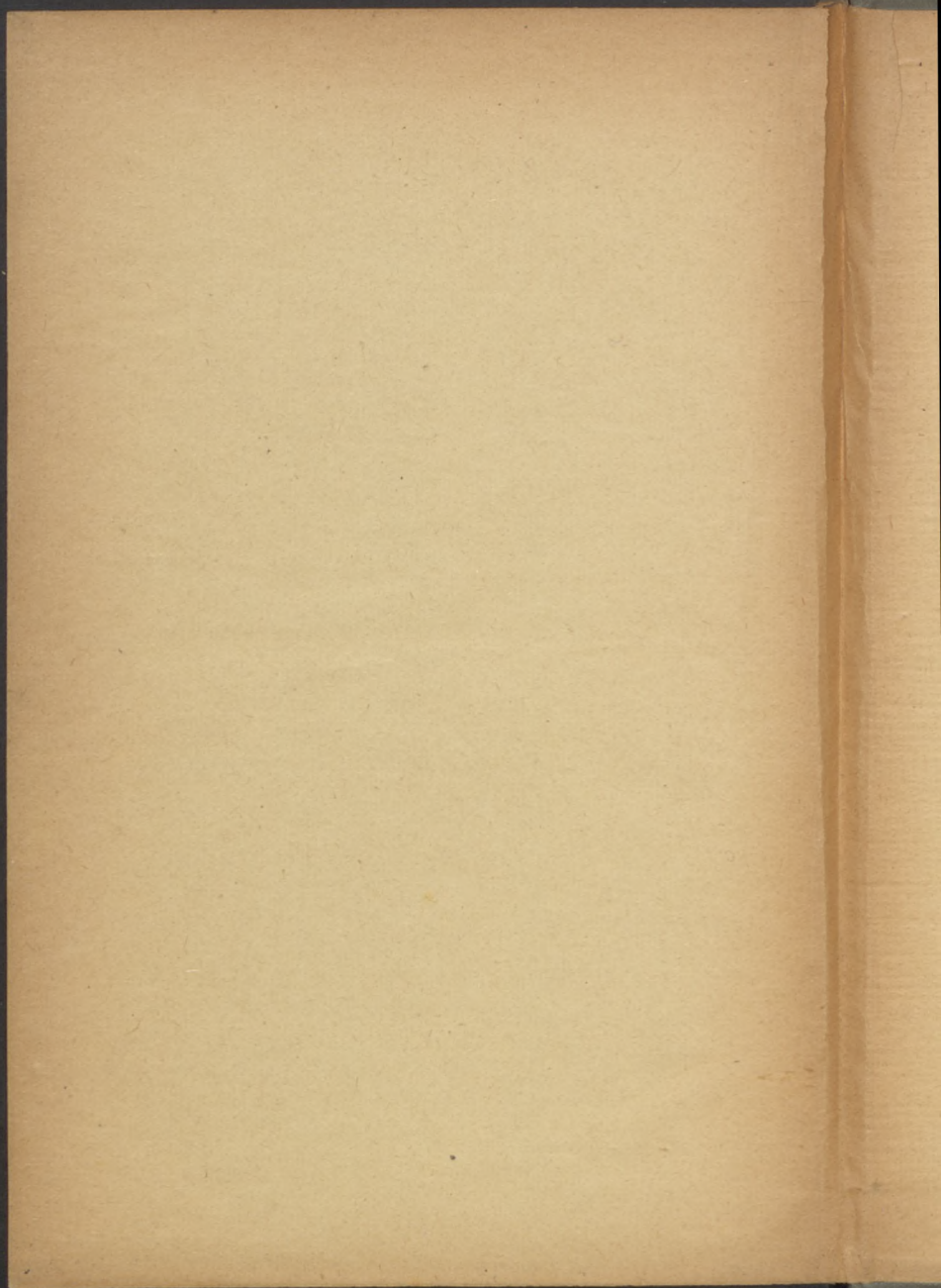
105

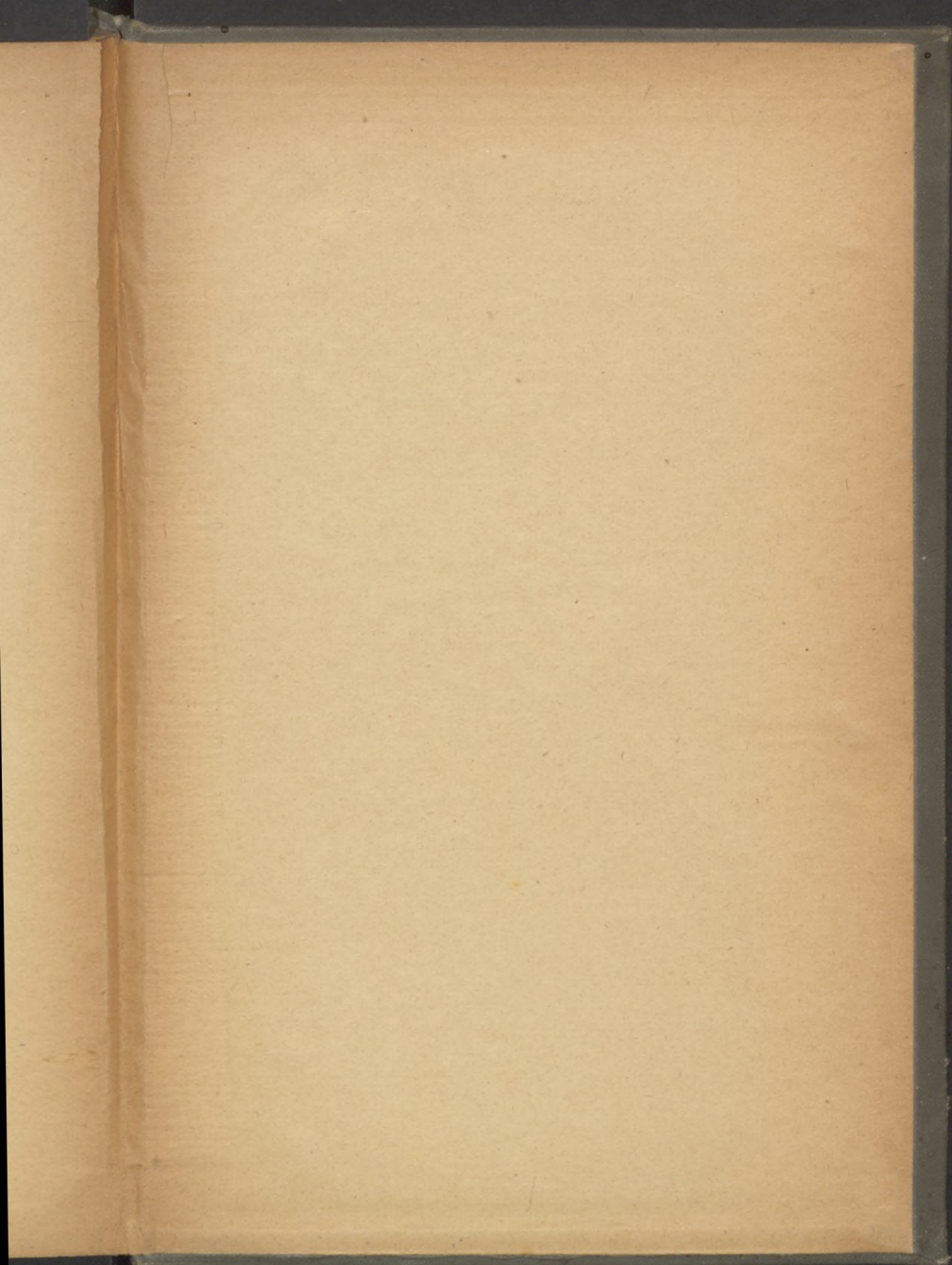
113

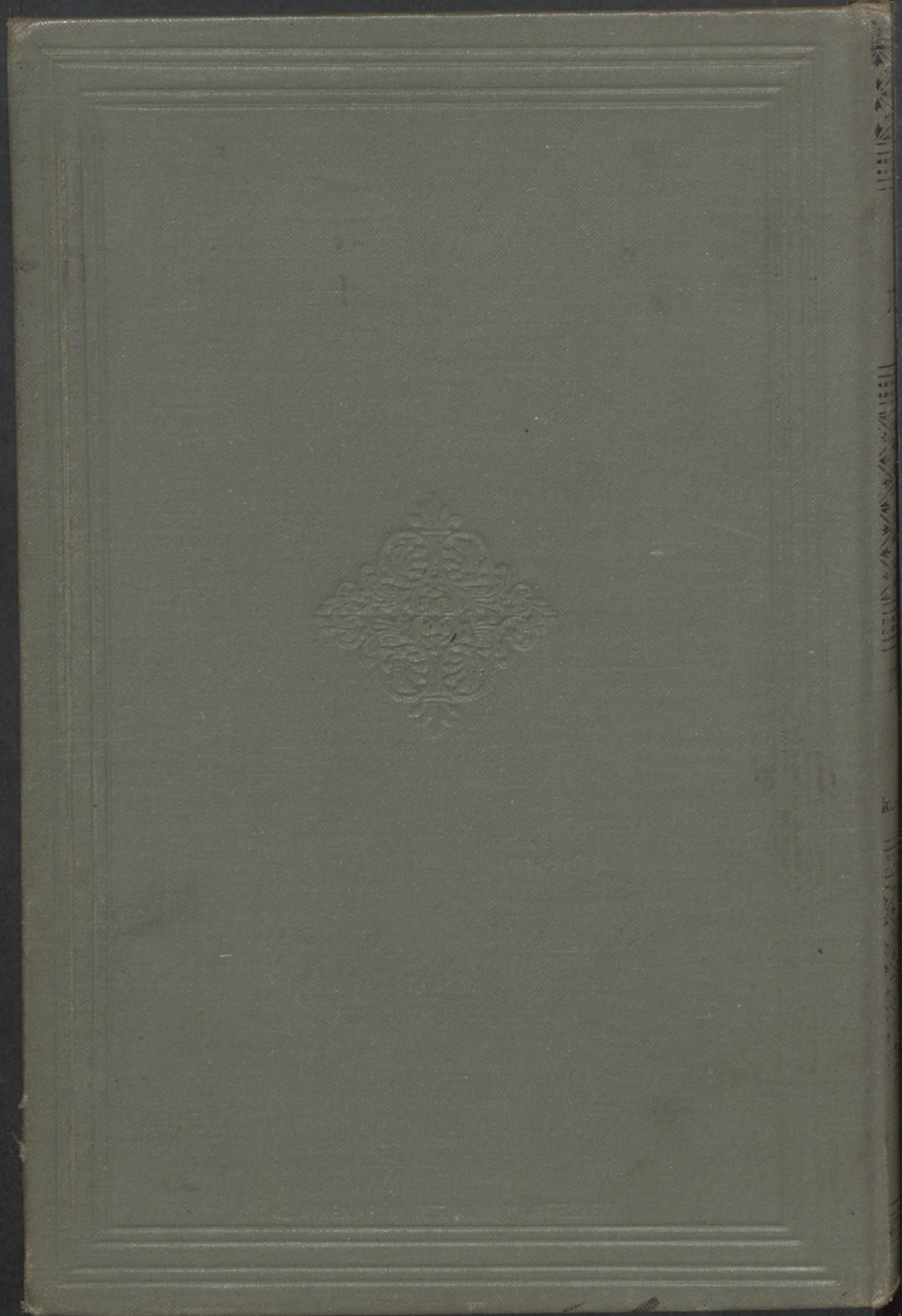
120

126

135

ERODAL M

INCSESTA

M. Hegedűs

Alakok

a

technológiában